

59. Perjantaina 15 päivänä toukokuuta 1992

kello 13

S.

Päiväjärjestys

Ainoa käsittely:

Ilmoituksia

6) Ehdotus Venäjän federaation kanssa suhteiden perusteista tehdyn sopimuksen hyväksymisestä 1756

Vaaleja:

S.

Hallituksen esitys n:o 8
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 4

1) Ulkoasiainvaliokunnan täydennys-
vaali 1748

7) Muistutus valtioneuvoston jäsenten virkatoimen lainvastaisuudesta 1782

Kolmas käsittely:

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 4

2) Ehdotus laiksi siviilipalveluslain
muuttamisesta „

Ensimmäinen käsittely:

Hallituksen esitys n:o 31
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 1

8) Ehdotus laiksi Venäjän federaation kanssa yhteistyöstä Murmanskin alueella, Karjalan tasavallassa, Pietarissa ja Lenin-gradin alueella tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 1783

3) Ehdotus laiksi Kera Oy -nimisestä
osakeyhtiöstä annetun lain muuttamisesta 1753

Hallituksen esitys n:o 40
Talousvaliokunnan mietintö n:o 20

Hallituksen esitys n:o 9
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 5

Toinen käsittely:

Esitellään:

4) Ehdotus laiksi valtion virkaehtosopi-
muslain 2 ja 5 §:n muuttamisesta 1754

9) Ed. Aittoniemen ym. lakialoite n:o 12
pienyrittäjien palkkaturvalaiksi „

Hallituksen esitys n:o 43
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 4

Pöydällepanoa varten esi- tellään:

5) Ehdotukset laeiksi rehulain 13 §:n
muuttamisesta ja lannoitelain 10 §:n muut-
tamisesta 1756

Hallituksen esitys n:o 35
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö
n:o 5.

10) Puolustusvaliokunnan mietintö n:o
2 hallituksen esityksestä laeiksi puolustus-
voimista annetun lain muuttamisesta ja
sotilasopetuslaitoksista annetun lain ku-
moamisesta (HE 220/1991 vp) 1784

11) Talousvaliokunnan mietintö n:o 21 hallituksen esityksestä laeiksi patentti- ja rekisterihallituksesta ja patentti- ja rekisterihallituksen valitusasioiden käsittelystä sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta (HE 25) 1784

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat E. Aho, Alho, U. Anttila, Astala, von Bell, Hautala, Hurskainen, Isohookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Juhantalo, Jätteenmäki, Kaarilahti, Kasurinen, Kekkonen, Kääriäinen, Lahtinen, V. Laukkanen, P. Leppänen, Luukkainen, Moilanen, Morri, O. Ojala, S. Pietikäinen, Pokka, Puisto, Ranta, E. Rehn, Rimmi, J. Roos, Röntynen, Savela, Savolainen, Tennilä, Urpilainen ja Vuorensola.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Pokka ja Alho.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi edustajat Kekkonen, Kääriäinen ja Rimmi, virkatehtävien vuoksi edustajat E. Aho, Lahtinen, Pelttari, Ranta ja E. Rehn sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat von Bell, Hautala, Hurskainen, Jaakonsaari, Kasurinen, P. Leppänen, Moilanen, Puisto, J. Roos, Savela, Savolainen, Urpilainen ja Vuorensola, tämän kuun 19 päivään sairauden vuoksi ed. Astala, virkatehtävien vuoksi ed. Isohookana-Asunmaa sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Jätteenmäki, Kaarilahti, V. Laukkanen ja O. Ojala sekä tämän kuun 22 päivään yksityisasioiden vuoksi ed. U. Anttila.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan toukokuun

S. 8 päivästä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:o 57 ja 58, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:o 97, 100, 101, 103, 108, 111 — 116, 118, 119, 121, 124, 128, 129 ja 131. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ulkoasiainvaliokunnan täydennysvaali

Puhemies: Päiväjärjestyksen 1) asiana on ulkoasiainvaliokunnan täydennysvaali. Kun täydennysvaalia varten vaalisäännön 7 ja 19 §:n mukaisesti jätetyssä ehdokaslistassa, jonka puhemies on tänään tarkastanut ja hyväksynyt, on valiokunnan jäseneksi ehdotettu valittavaksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että valituksi on tullut ehdokaslistan mukaisesti ulkoasiainvaliokuntaan jäseneksi ed. Kuuskoski.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotus laiksi siviilipalveluslain muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 31

Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 1

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Kysymyksessä on laki siviilipalveluslain muuttamisesta, jossa hallituksen ja eduskunnan aikaisemmin tekemä kömmähdys, tai miksi sitä voisi kutsua, korjataan. Tässä yhteydessä ehdotan kahta perustelulausumaa eduskunnan hyväksyttäväksi.

Ensimmäinen niistä koskee varusmiespalvelusajan pituutta ja kuuluu näin: "Hyväksyessään lakiehdotuksen eduskunta edellyttää, että halli-

tus nopeasti antaa eduskunnalle esityksen nykyisen varusmiespalvelusajan lyhentämisestä varusmieskoulutuksen ajankäyttöä tehostamalla.”

Ymmärtääkseni hyvin monet eduskunnassa, myös hallituspuolueiden edustajat, ovat puhuneet tähän suuntaan, että varusmieskoulutusta voidaan tehostaa ja varusmiespalvelun aikaa näin lyhentää.

Toinen perustelulausuma koskee siviilipalvelusajan pituutta ja kuuluu näin: ”Hyväksyessään lakiehdotuksen eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle esityksen siviilipalvelusajan lyhentämisestä siten, että se on pisimmän varusmiespalvelusajan mittainen.”

Ed. L a a k s o : Herra puhemies! Lakiesitys, jota me nyt olemme hyväksymässä, merkitsee sitä, että siviilipalveluslakia muutetaan, jotta ne, jotka kokevat nykyisen varusmiespalvelun liian pitkäksi, eivät voisi käyttää hyväkseen nykyiseen lakiin sisältyvää ns. porsaanreikää. Kuitenkin perusongelma on se, että nykyinen varusmiespalveluaika on liian pitkä. Me tiedämme, että asiaa tutkitaan parhaillaan puolustusministeriön asettamassa selvitystyöryhmässä, ja ilmeisestikin tulevaisuudessa tämä työryhmä tuo myös esityksen hallitukseen siitä, että varusmiespalvelun aikaa lyhennettäisiin.

Kannatan ed. Haaviston molempia lausumaehtotuksia ja totean, että olen itse tehnyt samanlaisen ponsiehdotuksen, joka koskee nykyisen asevelvollisuusajan lyhentämistä. En esitä toisin sanoen omaa ponsiehdotustani vaan kannatan ed. Haaviston saman sisältöistä ponsiehdotusta.

On myös syytä todeta se, että nykyisin armeijassa asevelvollisuutensa suorittavilla on koko joukko tehtäviä, joiden suorittamisen oppii lyhyemmässäkin ajassa kuin kahdeksassa kuukaudessa. Tästä syystä nykyistä koulutusta tehostamalla voitaisiin ainakin erällä aloilla lyhentää huomattavastikin asevelvollisuusaikaa nykyisestä.

Todettakoon se, että varsinaisia säästöjä asevelvollisuusajan lyhentämisestä ei ainakaan nykytilanteessa kovin paljon koidu, sillä nykyisen työttömyyden vallitessa varsin monet joutuisivat kalliimmaksi tulevan työttömyysturvan piiriin.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Erityisesti ed. Haavisto taitavasti pukee ponsiehdotuksensa tietyllä tavalla tehostamisen muotoon. Mielestäni asepalvelus on Suomessa juuri sopivan mittainen ja siihen ei ole mitään huomauttamista.

Toiseksi, mitä tulee siviilipalvelusajan lyhentämiseen, totean, että me olemme juuri korjaamassa porsaanreikää siitä syystä, että eräät piirit ovat käyttäneet sitä hyvin halukkaasti hyväkseen ja samalla vetäneet tietyllä tavalla toisin ajattelevia mutta houkutuksen mukana lähteneitä henkilöitä. 198 näitä on kaikkiaan, jotka nyt katuvat sitä, että ovat lähteneet leikittelemään tällä porsaanreiällä eivätkä saa esimerkiksi sotilaspassia lainkaan.

Herra puhemies! Kysymys on siitä, että meidän lainsäädäntömme täytyy olla sen tyyppinen, että ei ole mahdollista houkutella kunnollisia suomalaisia nuoria miehiä tällä vähemmän haittan periaatteella. Esimerkiksi jos siviilipalvelusaika lasketaan kovin alhaiseksi, silloin löytyy houkuttelijoita ja yllyttäjiä, jotka tuovat lyhyemmän ajan erinomaisuutta esille ja houkuttelevat vastoin tahtoaan sellaisia nuoria, jotka haluavat periaatteessa asevelvollisuutensa suorittaa kunnolla, sellaisten luikurien joukkoon, joilla ei ole isänmaan puolustuksesta minkäänlaisia periaatteita.

Ed. R i i h i j ä r v i : Herra puhemies! Kun lakiehdotuksen yhteydessä nyt on otettu esille asevelvollisuusajan pituus, pyydän huomauttaa kaikille niille, jotka ovat lyhentämässä asevelvollisuusaikaa, että ei ole suinkaan kyse pelkästään siitä, opitaanko sotataitoja lyhyemmässäkin ajassa, vaan siitä, että meillä on oltava vakainainen väki, tietty määrä aseissa olevia maanpuolustajia. On täysin lapsellista vaatia lyhyempää aikaa kuin meillä on, koska se on maailman lyhin aika, tai jos lyhennetään, mennään sitten Sveitsin järjestelmään. Pidetään joka vuosi kaksi viikkoa kertausharjoituksia kaikille ikäluokille. Sillä lailla se onnistuu, mutta pääasia on, että meillä on tarpeeksi miehiä aseissa tässä epävarmassa maailmassa. Eduskunta vastaa maamme turvallisuudesta ja vapaudesta.

Minä ihmettelen, että aikuiset miehet esittelevät tuollaisia asioita, että lyhennetään asevelvollisuusaikaa. Jos lyhennetään, niin jatketaan sitä kertausharjoituksilla.

Ed. H a l o n e n : Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Haaviston ehdotukset eduskunnan lausumiksi ovat hyvin perusteltuja ja täysin yhden-suuntaisia sen kanssa, mitä sosialidemokraatit ovat tällä ja aikaisemmallakin eduskuntakaudella tuoneet esille. Mielestäni on selvä asia, että siviilipalvelusmiehiä koskevan lainsäädännön väliaikaisuus on nyt ylittämässä jo kohtuullisuu-

den rajan. Tämän vuoksi lainsäädäntö pitäisi mitä pikimmin tämän pienen korjauksen jälkeen saada sellaiseksi, että se on sekä varusmiesajan että kansainvälisen rauhanliikkeen käsitysten mukainen.

Mielestäni on erinomainen asia, että varusmieskoulutuksen lyhentäminen on otettu samaan yhteyteen, koska se on luontevasti se pohja, jolle koko maanpuolustus voidaan rakentaa.

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa puhemies! Pidän ed. Haaviston esitystä varusmieskoulutuksen ajankäytön tehostamiseksi erittäin hyvänä ja perusteltuna. Mielestäni esimerkiksi maaväen joukoissa jalkamiehille metsässä ryynnäämiseen riittää lyhyempikin aika kuin kahdeksan kuukautta. Nimittäin ei ole järkeä isoja miehiä metsässä juoksuttaa, kun todennäköisesti, jos joskus sotatilaan joudumme, me emme metsässä varmastikaan taistele. Nimittäin tuskin vihollinen Lapista hyökkää vaan tulee ensimmäiseksi Helsinkiin ja pääkaupunkiseudulle. Tässä onkin haastetta meidän puolustusvoimillemme ryhtyä kehittämään esimerkiksi kaupunkisodankäyntiä ja kouluttamaan varusmiehiä tätä varten.

Toisaalta olen sitä mieltä, että vaativampaa varusmieskoulutusta voidaan jopa pidentää. On hyvin paljon hyvin vaativia tehtäviä, joihin ei edes 11 kuukauden koulutus ole, esimerkiksi teknisellä puolella, riittävä. Pidän hyvin tärkeänä tehtyä esitystä. Toki tämä varmasti tulee käsittelyyn varpa-työryhmässä, joka tekee hyvin ansiokasta työtä tällä hetkellä Langinvainion johdolla. Mutta varmasti tämä ponsi voidaan eduskunnassakin hyväksyä.

Ed. B a c k m a n : Herra puhemies! Nuorisokomitea, joka päätti työnsä noin vuosi sitten, päätyi kummassakin asiassa eli varusmiespalvelun pituudessa ja siviilipalvelusajassa samanlaisiin näkökantoihin kuin ed. Haavisto esittää ponsina, joten niihin on siltä osin helppo yhtyä. Kun on puhuttu nyt erikseen siitä, että varusmieskoulutusaikaa ei voisi lyhentää, ehkä äänessä ovat olleet sellaiset henkilöt, joilla omasta varusmiespalveluajasta on sen verran aikaa, ettei heillä ole tietoa nykyisen varusmieskoulutuksen tehokkuudesta. Voin vakuuttaa, että alle kahdeksassa kuukaudessa nykyisin voidaan antaa riittävä peruskoulutus.

Ed. H a a v i s t o : Herra puhemies! Kun ed. Riihijärvi puolusti pitempää varusmiesaikaa,

hän ei ilmeisesti ole huomannut, että varusmieskoulutuksessa on tänä päivänä monia sellaisia puutteita, jotka aiheuttavat aikamoisen keskeyttämisprosentin varusmiespalveluksessa. Ed. Aittoniemi oli huolissaan siitä, etteivät ihmiset saa sotilaspassia, kun vaihtavat siviilipalvelukseen kesken kaiken, mutta hänen pitäisi kantaa huolta myös niistä, jotka tänä päivänä keskeyttävät epämotivoivan varusmiespalveluksen juuri sen takia, että siinä on paljon turhaa ajankäyttöä. Aika on huonosti suunniteltu. Tässä mielessä uskon, että on myös puolustusvoimien edun mukaista, että aika suunnitellaan tehokkaasti ja varusmiespalvelusta pääasiassa lyhennetään. Yhdyn ed. Karhuseen siinä, että on joitakin teknisiä erikoistehäviä, jotka varmasti voivat vaatia myös pitemmän koulutusjakson.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin totean ed. Riihijärvelle, että eduskuntaan ei valita alaikäisiä miehiä.

Toiseksi kiinnitän minäkin huomiota siihen, arvoisa puhemies, että tehokkuus yhteiskunnassa on lisääntynyt ja myös puolustusvoimissa uskoisin näin tapahtuneen. Kun nuorten miesten koulutustaso on merkittävästi parantunut ja samalla kyky omaksua uusia asioita on merkittävästi parantunut, silloin tietysti tästä automaattisesti seuraa, että myös palvelusaikaa voidaan merkittävästi lyhentää. Tämä on ihan luonnollinen kehitys yhteiskunnassa muutenkin. Miksi puolustusvoimat olisivat tämän kehityksen ulkopuolella.

Ed. O i l l i l a : Herra puhemies! Ed. Haaviston lausumaehdotuksessa sanotaan, että edellytetään siviilipalvelusajan lyhentämistä siten, että se on pisimmän varusmiespalvelusajan mittainen. Mitä tämä tarkoittaa? Onhan suuri ero siinä, puhutaanko tunteista, kuukausista vai päivistä. Päivittäinen tai viikoittainen palvelusaika 11 tai 8 kuukautta palvevilla on toki aivan erilainen kuin siviilipalvelusmiehillä tällä hetkellä. Jos tätä tähän suuntaan ollaan muuttamassa, luulen, että siinä saatetaan olla tällä hetkellä aika lähellä oikeaa totuutta.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Kuten varsin hyvin tiedetään, perusjakso sotilaskoulutuksessa on kaikilla sama. Se tarkoittaa myös sitä, että se on toisille äärettömän helppoa, mutta toisille äärettömän vaikeata. Ihminen on tehty niin monista osasista, että se, mikä on toiselle helppoa, on toiselle vaikeata. Langinvai-

nion komitea on tätä tutkimassa ja tulee antamaan siitä oman esityksensä puolustusministeriölle ja saamme asian uudelleen käsiteltäväksi vielä tuonnempana.

Mitä siviilipalvelusajan lyhentämiseen tulee, se on erittäin vaarallista. Meillähän on täällä yksi asiantuntija, valiokunnan varapuheenjohtaja ed. Laakso, joka ilmoitti joskus, että jos siviilipalvelusaikaa olisi vielä lyhennetty hänen kohdaltaan, niin hän ei olisi kaikkia ulkomaamatkoja ehtinyt tehdä, mitä hän silloin palvelusaikanaan teki.

Ed. A n t v u o r i : Arvoisa puhemies! Minusta ed. Haaviston tekemä ehdotus varusmiespalveluajan tehostamisesta ja koulutuksen lyhentämisestä on hyvin perusteltu. Oma käsitykseni perustuu pitkälti varusmiehiltä tulleeseen palautteeseen. He ovat olleet sitä mieltä, että varsinkin palveluajan loppuaika on liian löysää.

Ed. Karhusen kanssa olen myös samaa mieltä siitä, että joissakin erityistehtävissä voitaisiin kylläkin koulutusta jopa pidentää.

Ed. P y k ä l ä i n e n : Herra puhemies! Haluan ed. Ollilalle vastata, että lakiesityskin, mikä vihreiden toimesta on tehty, lähtee nimenomaan siviilipalvelusajan lyhentämisestä samalla periaatteella kuin varusmiespalveluajat lasketaan. Nehän lasketaan vuorokausina, mikä se on — 240 ja miten ne menevät — eli sama vastaavuus siviilipalvelusajassa. Haluan todeta myös sen, mitä täällä on jo todettu, että monet upseerit ja varusmieskoulutuksessa oleva kouluttajajenikölkunta ovat myös sitä mieltä, että koulutusta voidaan lyhentää, kun sitä tehostetaan samalla, mutta nimenomaan huomioon ottaen erikoisalojen koulutukset, jotka mahdollisesti vaativat pitempää koulutusaikaa. Mutta sehän on ihan suunnittelu- ja järjestelykysymys.

Haluan jälleen ed. Aittoniemeä muistuttaa tästä samasta asiasta, että siviilipalveluksen ei ole tarkoitus olla mikään rangaistus, vaan nimenomaan tasa-arvoinen vaihtoehto niille ihmisille, jotka haluavat valita rauhan tien, eikä ole kysymys mistään lusuimilusta eikä luikuruudesta, vaan nimenomaan tasa-arvoisesta valinnan mahdollisuudesta.

Ed. L a a k s o : Herra puhemies! Ed. Riijärven ja ed. Aittoniemen on käsittäkseni aivan turha leimata epäisänmaallisiksi tai luikureiksi niitä, jotka kannattavat varusmiespalvelun lyhentämistä. Näin siksi, että me tiedämme puo-

lustusvaliokunnassa varsin monen armeijan kantahenkilökunnassa ja myös armeijan johdossa olevan sitä mieltä, että tehostamalla nykyistä varusmiespalveluaikaa sitä voidaan myös lyhentää.

Kaikki ne, jotka ovat käyneet armeijan, tietävät, että paljon on loppo- ja joutoaikaa ja monissa tehtävissä tehokkaammalla koulutuksella voitaisiin huomattavastikin lyhentää nykyistä palvelusaikaa.

Esimerkiksi puolustusvaliokunnan puheenjohtaja Kalevi Lamminen on yksityiskeskusteluissa ollut sitä mieltä, että tykkimiehelle riittää kyllä kuuden viikon koulutusaika. Itse en ole aivan varma siitä, olenko valmis näin radikaaliin supistukseen kuin kokoomuslainen puolustusvaliokunnan puheenjohtaja.

Tällä hetkellä todellakin puolustusministeriön asettama toimikunta selvittää varusmiespalvelun tehostamista, ja näyttää siltä, että käsittelyyn on tulossa esitys, joka merkitsisi ainakin eräiltä osin varusmiespalvelun tehostamista siten, että nykyistä varusmiespalveluaikaa voitaisiin myös lyhentää.

Ed. K o s k i n e n : Herra puhemies! Tykinruoalle ilmeisesti riittäisi vielä kuutta viikkoa lyhyempikin koulutusaika. Vastauspuheenvuoron pyysin ed. Ollilan puheenvuoron takia, kun olemme samalla maanpuolustuskurssillakin asiaa harrastaneet.

Nythän siviilipalvelusmiesten ja varusmiesten olot ovat sikäli lähentyneet toisiaan, että varusmiespalveluksessa yhä useampi viikonloppu on vapaa eli viikonloppupalvelu ja varusmiesten makuuttaminen kasarmeilla on vähentynyt. Tämä puoltaa osaltaan ed. Haaviston toista pontta, joka on myös sosialidemokraattien ajama kanta, että siviilipalvelusaika voitaisiin ajaa samoihin pisimpien varusmiespalvelusaikojen kanssa.

Toinen ponsi koulutuksen tehostamisesta pitää hyvin paikkansa. Kun varusmiespalvelusajkoja lyhennettäisiin, samalla voitaisiin resursseja siirtää kertausharjoituspäivien lisäämiseen, kun niitä on nyt taloudellisista syistä jouduttu todella rajusti leikkaamaan.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Olen kuullut, että siviilipalvelus osaksi sellaista, että yöt ryypätään ja päivät nukutaan, se on tämän tyyppistä hommaa.

Mitä tulee armeijaan, niin armeijan tarkoitukseen ei ole pelkästään se, että opetetaan ampu-

maan. Armeijassa opetetaan muodostamaan sosiaalinen yhteisö pitkällä ajalla omissa oloissaan lähinnä vastaamaan sota-ajan oloja, jolloin joukutaan olemaan poissa äidin kainalosta ja niissä olosuhteissa, missä asevelvollisuutta suoritetaan. Siitä on kysymys ja siihen perustuu myös tämä koulutus.

Herra puhemies! Lopuksi haluan todeta, että kun täällä on puhuttu luikureista, on hyvä, että voin sen korjata. En tarkoita, että ed. Haavisto on luikuri. Hän on erinomaisen hyvä kansanedustaja ja kunnan ihminen. Varmasti on myös ed. Laakso, jota en kuitenkaan paremmin tunne, mutta varmasti voin vakuuttaa, että myös hän on. En tarkoittanut täällä olevia, vaan niitä henkilöitä, jotka käyttävät porsaanreikiä hyväkseen välttyäkseen asevelvollisuuden loppuun suorittamiselta ja jotka luikurit vetävät vielä mukanaan sellaisiakin vilpittömiä asevelvollisia, jotka hetken huumauksessa lähtevät mukaan. Jälkeenpäin katuva, kun eivät ole saaneet kunnan miehelle kuuluvaa sotilaspassia lainkaan, vaan siviilipalveluspaperit.

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! On suurta hämäystä väittää, että ne, jotka menevät siviilipalvelukseen, ovat valinneet rauhan tien. Ei kai Suomesta lähetetä rauhanturvajoukkoihinkaan muita kuin asevelvollisuuden suorittaneita? Vielä kerran haluan toistaa, että meillä on oltava määrätty määrä miehiä aseissa. Emme voi toteuttaa edes liikekannallepanoa, jos ei näin olisi.

Koulutusaika on tietysti eri asia, pidetäänkö se lyhyempänä tai pidempänä. Mutta meillä on joka tapauksessa aseissa pidettävä määrätty määrä miehiä aivan niin kuin palokuntakin on valmiina, ei suinkaan odottamassa paloa, mutta jos syttyy, sitten on valmiina. Samoin sotaväki on sitä varten, että jos tarvitaan, se toimii. Ei meidän asevelvollisuusajallamme ole siis pelkästään koulutuksellinen luonne, vaan se on osa maanpuolustuksemme kokonaisuutta.

Ed. Paasio: Herra puhemies! Ed. Aittoniemi ja eräät muut ovat todistelleet, että siviilipalveluksessa koulutus on löysää ja lintsausta ja ulkomaanmatkoja, niin kuin ed. Lamminen ystävällisesti huomautti. Sen sijaan varusväen puolella se on tiivistä, asiallista ja miesten koulutusta. Näin tietysti onkin. Pidimme varapuhemies Pesälän kanssa kahden vanhan tukki-jätkän kokouksen tästä asiasta ja tulimme siihen tulokseen, että ellen olisi suorittanut ase-

palvelusta, en olisi alikersantti Pesälän johdolla koskaan oppinut laulamaan kaasunaamari päässä. (Naurua)

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Haavisto ed. Laakson kannattamana tehnyt kaksi perustelulausumaehdotusta:

1) ”Hyväksyessään lakiehdotuksen eduskunta edellyttää, että hallitus nopeasti antaa eduskunnalle esityksen nykyisen varusmiespalvelusajan lyhentämisestä varusmieskoulutuksen ajankäyttöä tehostamalla.”

2) ”Hyväksyessään lakiehdotuksen eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle esityksen siviilipalvelusajan lyhentämisestä siten, että se on pisimmän varusmiespalvelusajan mitainen.”

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Lopuksi päätetään perustelulausumaehdotuksista.

Äänestykset ja päätökset:

Äänestys ed. Haaviston 1) ehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Haaviston 1) ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 98 jaa- ja 58 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 42. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Haaviston 2) ehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Haaviston 2) ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 97 jaa- ja 49 ei-ääntä, 5 tyhjää; poissa 48. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi Kera Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 40

Talousvaliokunnan mietintö n:o 20

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. K o r h o n e n : Herra puhemies! Keralait ovat olleet käsittelyssä muutaman kuukauden välein eduskunnassa ja ne on viety läpi nopeasti suuren yksimielisyyden vallitessa. Tällä on ennen kaikkea haluttu parantaa pk-yritysten toimintamahdollisuuksia. Toimenpiteenä tämä on aivan oikea. Näinhän tuleeakin reagoida. Mutta kysymys kuuluu: Riittävätkö Keran kapasiteetti ja resurssit, kun lainoitusvaltuudet ovat nousseet 2 300 miljoonasta markasta 5 000 miljoonaan markkaan tänä vuonna ja kun toimialue laajenee suhdannelainojen osalta koko maata koskevaksi?

Huomioon on otettava myös se, että käsittelyssä oleva laki ja sen muotoilu 1 §:n osalta tarkoittaa sitä, että muodollisesti päätämme koko Keran toiminnan laajentamisesta koko maata koskevaksi. Lisäksi suhdannelainoista puhuttaessa lainanannon taakse liittyy olennaisin osa Keran roolista. Kun yritykselle myönnetään suhdannelainaa, on tarpeellista käynnistää myös toimet, joilla voidaan tervehdyttää yrityksen toimintaa. Toisin sanoen Keran rooli on paljon laajempi kuin pelkän pankin rooli. Niitä vahvuuksia tulee ensisijaisesti kehittää. Keralla on omassa toiminnassaan tarkoituksena pk-yritysten kannattavuuden ja vakavaraisuuden parantaminen, pk-yritysten toimialueen laajentaminen, teknologian alhaisen tason nostaminen, yritysten määrän kasvattaminen ja vientiosuuden kasvattaminen. Jotta näihin erittäin kannattaviin päämääriin päästään, tulee Keran merkitys riskirahoittajana ja yritysten kehittäjänä esille. Tavoitteet osoittavat sen tehtäväkentän laajuuden.

Yritysten kehittämisen sekä riskihallinnan ja kilpailukyvyn parantamisen osalta Keralla on ehkä maan paras asiantuntemus. Tätä asiantuntemusta on tietenkin pyrittävä hyödyntämään siten, että siitä saadaan paras tulos ulos. Ongelmaksi saattaa muodostua resurssien riittäminen, ettei vain mentäisi ojasta allikkoon, kun noste-

taan kuten alussa totesin, lainojen takaisin maksamatta olevaa määrää 2 700 miljoonalla markalla ja kun osalle toimintaa alueeksi tulee koko maa.

Riskirahoitus kuten suhdanneluototkin vaativat seuranta- ja tietojärjestelmien kehittämistä, henkilöstön koulutusta sekä yhä tiiviimpää osallistumista yritysten kehittämistoimiin. Lisäksi kun tiedämme, että Kerassa valmistellaan tälläkin hetkellä uusien rahoitusmuotojen käyttöönottoa tavoitteena luottoriskien pienentäminen, on vähintään kohtuullista, että eduskunta päättäessään Kera-laista ottaa kantaa siihen, että kun hallitus valmistelee uutta esitystä Keralaisiksi, missä toiminta tulee kokonaisuudessaan maata kattavaksi, niin uutta toimintaa varten osoitetaan riittävät taloudelliset resurssit. Tämän tulee tapahtua niin, ettei nykyisen toiminnan resursseja kavenneta.

Edellä sanomaani viitaten ehdotan lain perusteluissa lausuttavaksi: "Hyväksyessään lakiehdotuksen eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan, että Kera Oy:n toiminta-alueen laajetessa koko maata koskevaksi toiminta-alueen laajennuksen edellyttämä lisärahoitus turvataan niin, että tähänastiselle toimialueelle tullutta rahoitusta ei jouduta vähentämään."

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korhonen puuttui oikealla tavalla Keran käyttöarvoon uudessa aluepoliittisessa lainsäädännössä. Sen valmistelussa Kehitysaluerahastolle onkin luotu jouhevaa, tilanteeseen mukautuvaa käyttöarvoa. Erityisesti valtakunnallistaminen luo hyötyä pk-yritysten vaikean rahoitus tilanteen hoitamiseen. Ehkä Suomessakin on voimakkaammin siirryttävä siihen suuntaan, että pk-yritysten rahan hintaa eli korkotasoa tuetaan porrastetusti maan eri osissa, jolloin myös aluepoliittinen panostus voidaan kohdentaa paremmin.

Aluepoliittinen parlamentaarinen neuvottelukunta antaessaan lausuntoa uudesta aluepoliittisesta lainsäädännöstä kiinnitti ed. Korhosen esille tuomaan asiaan huomiota varsin yksimielisesti. Eli me edellytimme hallitukselta myös sitä, että Keran laajentuessa ja toiminta-alueen tulleensa kattamaan koko maan tulee tähänastiselle toimialueelle eli perinteisen aluepolitiikan kohdealueille Itä- ja Pohjois-Suomelle turvata nykyinen rahoitustaso.

Ed. S e p p ä n e n : Herra puhemies! Eduskunnassa kävimme pari viikkoa sitten keskustelun

samaisesta aiheesta. Siinä yhteydessä vastakkain tuntuivat joutuvan pohjoinen ja etelä eli muu Suomi ja pääkaupunkiseutu. Osoitukseksi siitä, että tämä ponsi ei ole tarkoitettu sortamaan pääkaupunkiseutua vaan on tarkoitettu velvoittamaan hallitus lisäämään resursseja pienen ja keskisuuren yritystoiminnan aseman helpottamiseksi, katson mahdolliseksi, että tätä pontta voi kannattaa huolimatta siitä, että asun pääkaupunkiseudulla ja puolustan pääkaupunkilaisia yrityksiä. Pidän tärkeänä, että lisätään resursseja eikä niitä vain jaeta uudelleen niin, että kehitysalueet joutuisivat siitä kärsimään. Se ei olisi oikein eikä maan kokonaisedun mukaista.

Sen takia, herra puhemies, kannatan ed. Korhosen lausumaehdotusta.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Samoilla perusteilla kuin ed. Seppänen, mutta lisätynä sillä, että mielestäni keskisuurten ja pienten yritysten tukeminen nykytilanteessa on välttämätöntä kaikkialla maassa, ilmoitan, että minä myös ja todennäköisesti muutkin vihreät kannattavat pontta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Korhonen ed. Seppäsen kannattamana ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: "Hyväksyessään lakiehdotuksen eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan, että Kera Oy:n toiminta-alueen laajetessa koko maata koskevaksi toiminta-alueen laajennuksen edellyttämä lisärahoitus turvataan niin, että tähänastiselle toimialueelle tullut rahoitusta ei jouduta vähentämään."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Tämän jälkeen on päätettävä perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Korhosen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 84 jaa- ja 66 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 48. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi valtion virkaehtosopimuslain 2 ja 5 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 43

Hallintovaliokunnan mietintö n:o 4

Puhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 4. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Vähänäkki: Herra puhemies! Näihin asti, kun on säännelty nimenomaan virkamiesten palkkoja ja niistä sovittu, on noudatettu maksimiperiaattia eli virkaehtosopimuksessa mainitaan kunkin virkanimikkeen kohdalla se maksimimäärä, mitä palkkana voidaan asianomaiselle antaa. Työntekijäpuolella on asia hieman toinen.

Esillä olevassa lakiesityksessä on kenties ensimmäinen lainsäädännöllinen poikkeus koskien virastojen, laitosten ja eräiden liikelaitosten viranhaltijakuntaa. Siinä annetaan työnantajalle mahdollisuus poiketa maksimiperiaatteesta ja myöntää laissa erikseen mainituissa tapauksissa sekä viranhaltijaryhmille että yksittäisille viranhaltijoille palkankorotusta yli aikaisemmin vahvistetun määrän. Tämä varmasti lisää tehokkuutta työpaikoilla varsinkin liikelaitosluonteisissa työpaikoissa.

Mutta jos aivan tässä muodossa laki tulee hyväksytyksi — valiokunnan erittäin hyvät korjaukset ja muutokset huomioon ottaenkin vielä puutteista jää — voidaan todeta, että lakiesitys jättää riidan siemenen, epäsovun siemenen viranhaltijoiden keskuuteen nimenomaan silloin, kun on kysymyksessä viranhaltijat, jotka ovat sidotut ja sitoutuneet ryhmäkohtaisiin työehtosopimuksiin, missä palkat on määrätty. Ei voi olla oikein niissä tapauksissa, jos jonkun tai joidenkin viranhaltijoiden kohdalla aiotaan ryhmäkohtaisista sopimuksista poiketa parempien etujen muodossa, ettei viranhaltijajärjestöjen edustajia tässä tapauksessa ennen päätöksentekoa kuultaisi. Jos on yksittäisestä virkamiehestä kysymys, niin tällainen päätös olisi mielestämme mahdollinen ilman ennakkoneuvotteluja.

Kun puhuin epäsovun siemenestä, voidaan

todeta, että meidän yhteistoimintalainsäädäntömmehän lähtee liikkeelle siitä, että työpaikalla on sekä työnantajan että työntekijäin ja viranhaltijain edun mukaista, että suhteet toimivat esimiesten ja alaisten välillä molempiin suuntiin, mutta erinomaisen tärkeätä on, että myös hyvä henki ja ilmapiiri vallitsee työryhmissä työntekijöiden ja viranhaltijoiden keskuudessa.

Näillä perusteilla, samalla kun ilmoitan, että meidän valiokuntaryhmämme oli täysin valiokunnan hyväksymien muutosehdotusten takana, haluamme sen lisäksi myös tehdä 5 §:ään uuden 7 momentin, jota tulen esittämään. Se kuuluisi seuraavasti: "Ennen kuin valtiovarainministeriö, virasto, laitos tai liikelaitos tekee 2 momentissa tarkoitetun henkilöstöryhmää koskevan päätöksen, on siitä neuvoteltava asianomaisten henkilöstöjärjestöjen kanssa."

Ed. Pokka merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Mattila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vähänäkin puheenvuoron siihen osaan voin täysin yhtyä, että hallintovaliokunnan tekemät korjaukset tähän lakiin ovat parantamassa lain joustavaa käytännön soveltamista. Se on osaltaan askel henkilöstöpolitiikan uudistamiseen, jossa meillä toki paljon on tehtävää. Valiokunta on ollut yksimielinen tosiaan muilta osin paitsi tältä osin, mihin ed. Vähänäkki puuttui.

Valiokunta sai vastaukset useilta keskusjärjestöiltä, jotka ilmoittivat, että heillä ei ole lakiin huomauttamista. Vain VTY antoi kirjallisen vastauksen. Valiokunnan enemmistö katsoi, että nämä asiat tulevat hoidetuksi YT-lain mukaisesti.

Herra puhemies! Lopuksi lainaan hallituksen esityksen perusteluista kohtaa, jossa tämä asia tulee vielä varmistettua: "Esityksestä on käyty yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain nojalla yhteistoiminnasta valtiollahintoa ja hallinnonalaan koskeissa henkilöstöasioissa solmitun sopimuksen mukaiset neuvottelut valtion henkilöstöä edustavien keskusjärjestöjen kanssa." Olemme tältä pohjalta vakuuttuneet, että vastaisuudessaakin tullaan vastaavan tyyppiset neuvottelut käymään tämän muutetunkin lain tarkoittamilta osilta.

Ed. Muttilainen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys on eräin osin, jotka ed. Vähänäkki puheenvuorossaan esitteli, vastoin yleisesti hyväksyttyjä yhteistoimintaperiaatteita, joiden

mukaan eri osapuolten tulee virastoissa ja laitoksissa toimia niin, että edistetään henkilöstön keskeistä yhteistoimintaa ja tuloksellista työskentelyä. Hallituksen esitys ei täytä näitä yhteistoimintaperiaatteita, joten kannatan ed. Vähänäkin tekemää esitystä.

Puhemies: Ymmärsin, että ed. Vähänäkki tekee esityksensä vasta yksityiskohtaisessa käsittelyssä, joten siihen yhteyteen tulee myös kannatuspuheenvuoro.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

2 § hyväksytään keskustelutta.

5 §.

Keskustelu:

Ed. Vähänäkki: Herra puhemies! Teen vastalauseen mukaisen ehdotuksen 7 momentista.

Ed. Muttilainen: Herra puhemies! Kannatan tässä yhteydessä ed. Vähänäkin tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Vähänäkki ed. Muttilaisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Vähänäkin ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 80 jaa- ja 54 ei-ääntä; poissa 65. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotukset laeiksi rehulain 13 §:n muuttamisesta ja lannoitelain 10 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 35
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 5

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 5. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 13 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 10 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus Venäjän federaation kanssa suhteiden perusteista tehdyn sopimuksen hyväksymisestä

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 8
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 4

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 4.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 8) asiasta.

Keskustelu:

Ed. P a a s i o : Herra puhemies! Nyt käsitteillä olevien sopimusten historia on hyvä osoitus siitä, miten nopeasti olot ja tilanteet itäisessä naapurimaassamme ovat vaihdelleet. Elokuun vallankaappausrytyksen jälkeen Neuvostoliitto viestitti olevansa valmis neuvottelemaan vanhan yya-sopimuksen korvaamisesta uudella. Tapahutumien kulku oli nopeampaa kuin sopimustekstejä tuottava diplomaattinen proseduuri. Neuvostoliitto kului sananmukaisesti alta pois. Nyt meillä on edessämme ja päätettävänäme sopimukset Venäjän kanssa. Neuvostoliitto on lakannut olemasta. Jos tällaista tapahtumien kulkua olisi joku ennustanut vain lyhyt aika sitten,

olisi ennustajan asiantuntemus, varmaan myös mielen tasapaino, asetettu kyseenalaiseksi.

Suomen ulkopoliitiikassa ja sotien jälkeisen ajan ulkopoliittisen linjan muotoutumisessa ja sen pysyvyyden varmistamisessa Neuvostoliitolle ja yya-sopimuksella oli niin keskeinen asema, että pysyvyydestä oli mielissä tullut itsestäänselvyys. Tälle aaterakennelmalle perustuivat myös virallisen Suomen kannanotot. Perestroikan ja glasnostin mukanaan tuoma uusi keskusteluilapiiri matkaansaattoi puheenvuoroja myös Suomessa, puheenvuoroja, joissa yya-sopimuksen muuttumattomuus ja muuttumattomuuden tarve kyseenalaistettiin. Muistelen mm. ulkoministerin, niin nykyisen kuin edellisenkin, suhtautuneen asiaan muutoksen tosiasiallinen nopeus huomioon otettuna varsin pidättyvästi.

Venäjän kanssa tehtyjen sopimusten tarpeellisuutta on paikoin julkisessa keskustelussa epäilty. On arveltu uuden ajan politiikan luontevimmin muotoutuvan ilman sopimusten tuomia rajoituksia. On kuitenkin huomattava, kuten ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä todetaan, että erityisesti Suomen ja Venäjän suhteiden perusteita koskevan sopimuksen turvallisuuspoliittiset artikkelit vastaavat hyvin pitkälle Neuvostoliiton ja Venäjän monien muiden Euroopan kanssa tekemien sopimusten vastaavia elementtejä. Eriytyen samankaltaisuus on havaittavissa Neuvostoliiton, sittemmin Venäjän, ja Saksan sopimuksessa. Kyseessä on siis yleiseurooppalainen käytäntö, eikä Suomi niin muodoin ole poikkeustapaus.

Julkisuudessa samoin kuin ulkoasiainvaliokunnan asiantuntijakierroksellakin on esitetty käsityksiä, että perussopimuksen teksti juridisesti tulkittuna itse asiassa sisältäisi hyvinkin saman kaltaisia sotilaallisia elementtejä kuin sen myötä lakkaava yya-sopimus. Tuntuu siltä, että sopimuksesta olisi joissakin tapauksissa aivan etsitykin mm. vanhan konsultaatiopykälän asiallisia kopioita. Perusteluiksi on esitetty mm. sitä, että perussopimuksen 5 artiklassa osapuolet sopivat, että ne jommankumman turvallisuuden vaarantuessa ovat yhteydessä keskenään ja pyrkivät selvittämään asian YK:n peruskirjan ja Etykin asiakirjojen tarjoamilla keinoilla.

Erityisenä ongelmana on nähty viittaus YK:n peruskirjaan ja tämän 51 artikla, joka sisältää jäsenvaltioiden yhteispuolustusjärjestelmän. On katsottu, että tämä toisi mukanaan yya-sopimukseen sisältyvän kaltaisen avunantoperiaatteen. Ulkoasiainvaliokunta on päättänyt siihen, ettei sopimustekstin voida katsoa sisältävän vä-

lillisiäkään sotilaallisuonteisia velvoitteita. Rin-nastus YK:n peruskirjan sisältämään yhteispuo-lustusjärjestelmään ei tähän johda, koska kysei-nen 51 artikla ei velvoita hyökkäyksen kohteeksi joutunutta maata vastaanottamaan apua, se vain oikeuttaa siihen.

Samoin valiokunta toteaa, ettei kyseisestä artiklasta myöskään voida johtaa minkään val-tion oikeutta tulla sellaisen valtion avuksi, joka ei apua halua. Jos ja, niin kuin uskon, kun eduskunta ulkoasiainvaliokunnan mietinnön pohjalta sopimustekstit osaltaan hyväksyy, tulee sen kanta myös sopimusten tulkintaan selvästi ilmaistuksi.

Ulkoasiainvaliokunta on kiinnittänyt huo-miota myös siihen, että entisen Neuvostoliiton joukkojen vetäytyminen Itä- ja Keski-Euroopas-ta on johtanut noiden joukkojen huomattavan osan sijoittumiseen Suomen rajan läheisyyteen. Valiokunta näkee tilanteen sijoittumisongelmien tuloksena eikä pidä sitä Suomen ja Venäjän välisenä turvallisuuskysymyksenä. Valiokunta katsoo kuitenkin, että sotilaallisia keskittymiä olisi hallitusti vähennettävä myös Suomen lähi-alueilla, jolloin tilanne palautuisi ennalleen ja normalisoituisi.

Herra puhemies! Valiokunta on perussopi-musta käsitellessään kiinnittänyt erityistä huo-miota sen 10 artiklaan, jossa sopimuspuolet sitoutuvat suomalaisten ja suomensukuisten kansojen ja kansallisuuksien omaperäisyyden säilyttämiseen Venäjällä ja vastaavasti Venäjältä peräisin olevien omaperäisyyden säilyttämiseen Suomessa.

Suomella on erityisiä edellytyksiä kehittää yhteyksiä sukulaiskansoihin ja monin tavoin tukea niiden identiteetin säilymistä. Erinomaise-na tukena tässä työssä, joka ilahduttavalla taval-la on jo alkanutkin, on meidän poikkeuksellisen rikas tutkimusperinteemme, joka nyt olojen va-pauduttua pääsee myös jatkumaan.

Naapurimaamme avautuminen on myös teh-nyt käytännössä mahdolliseksi sekä yhteydet että konkreettisen tuen. Monien pienten kansal-lisuuksien säilymisen kannalta tilanne on jo kriittinen, ja on ilmeistä, ettei joidenkin hyvin vähän puhuttujen kielten katoamista enää voida estää. Paljon kuitenkin voidaan tehdä, ja valio-kunta onkin päätenyt esittämään hallituksen velvoittamista laatimaan kansallinen toimenpi-deohjelma Venäjän suomensukuisten kansojen ja niiden kulttuurien tukemiseksi yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa. On ilahduttavaa, että eräät kansalaisjärjestöt ovat jo lähteneetkin

liikkeelle. Valiokunta viittaa myös Unescon ta-holta ilmaistuun valmiuteen tukea hankkeita uhanalaisten kielten säilyttämiseksi. Hallituksen on syytä olla aktiivinen ja aloitteellinen.

Valiokunta ilmaisee tarpeen täsmentää inkeri-läisten paluumuuttaja-asemaa yhdenmukaisen viranomaiskohtelun takaamiseksi. Eri ole kui-tenkaan syytä käynnistää tai ylläpitää mitään erityistä kampanjaa inkeriläisten houkuttelemi-seksi muuttamaan Suomeen. Ensisijaisesti on tuettava heidän elinmahdollisuuksiaan nykyisil-lä asuinsijoilla, jolloin parhaiten voidaan turvata myös inkeriläisten omaleimaisen kulttuurin säi-lyminen.

Vaikka Suomessa asuva, Venäjältä peräisin oleva kansanosa ei olekaan rinnastettavissa Ve-näjän suomensukuisiin kansoihin, on meillä run-saasti syytä täyttää parhaalla mahdollisella ta-valla myös sopimuksen sitä koskeva osuus. Näin saadaan kansamme kokonaisuuteen lisää rik-kautta ja historiallista syvyyttä.

Herra puhemies! Käsittelyssämme on myös sopimus Suomen ja Venäjän välillä Suomen lähialueilla tapahtuvasta yhteistoiminnasta. So-pimuksen tarkoituksena on luoda puitteet sille työlle, jota Suomi ja suomalaiset tekevät rajojen-sa tuntumassa olevien alueiden olosuhteiden pa-rantamiseksi yhteistyössä paikallisen väestön ja Venäjän kanssa. Tämä sopimus on merkittävä myös sikäli, että sen puitteissa perustetaan mah-dollisuus alueellisella ja paikallisella tasolla sopia yhteistyön käytännöstä tavalla, joka menee sel-västi pitemmälle kuin tähän asti on nähty mah-dollisuuksia olevan.

Perustuslakivaliokunta on tullut siihen tulok-seen, että sopimuksen hyväksyminen luo puitteet toimia sopimuksen määrittämissä rajoissa ilman, että sopimuksen voimaan saattamisessa ja siihen liittyvässä lainsäädännössä tarvitsisi turvautua perustuslain säätämisyjärjestykseen. Tällainen joustava tulkinta kuuluu nykyaikaan ja on hyvin perusteltu. Se luo perusteet vastaavaan käytän-töön myös muilla ilmansuunnilla.

Euroopan voimakas muutosprosessi on tuo-nut maanosamme ns. arkkitehtuuriin alueitten Euroopan. Suomen kannalta läheinen on tällöin myös yhteistyö Itämeren piirissä, johon tämäkin sopimus merkittävil-tä osin liittyy.

Nyt Venäjän kanssa solmittavaan lähialuesopi-mukseen liittyvään toimivaltuuksien delegointiin alue- ja paikallistasolle on syytä pyrkiä myös Suomen eri alueiden yhteyksissä lähialueisiinsa esimerkiksi juuri Itämeren piirissä. Sopivat sää-dösmodot löytyvät, kun periaate hyväksytään.

Suomen ja Venäjän lähialuesopimus kiinnittää huomion valtiollisia suhteita laajemmalle ulottuvaan yhteistyöhön. Onkin nähtävissä, että tulevaisuudessa sopimuksen mainitsemat yhteistyöalat kuuluvat kansalaisten normaaliin elämään. Normaali vuorovaikutus yli valtakunnallisten rajojen edellyttää käytännöllisyyttä ja joustavuutta myös viranomaisilta.

Koska on ilmeistä, ettei viisumeista nähtävissä olevana aikana voida luopua, olisi voitava soveltaa sellaisia menettelytapoja, joilla mahdollistettaisiin mm. luonteva ja luonnollinen kulttuuriyhteistyö, ilman että viisumin saannin viipyminen kohtuuttomasti vaikeuttaisi esimerkiksi tilaisuuksien järjestämistä. On toivottavaa, että tämä sopimus johtaisi luontevaan ja tiiviiseen itärajamme ylittävään inhimilliseen vuorovaikutukseen. Näin varmaan tulee tapahtumaankin.

Ulkoasiainvaliokunta on kuitenkin joutunut kiinnittämään huomionsa myös vuorovaikutuksen sellaisiin piirteisiin, joita ei voida pitää myönteisinä, nimittäin rajat ylittävään rikollisuuteen. Valiokunnan saaman selvityksen ja julkisuudessakin olleiden tietojen mukaan tällainen rikollisuus on viime aikoina ollut selvästi lisääntymässä. Samanaikaisesti on epäsuhte rikollisuuden ja poliisin resurssien välillä jatkuvasti kasvanut. Poliisiviranomaisten rajan ylittävä yhteistyö ei valiokunnan saaman käsityksen mukaan ole sujunut toivotulla ja tarpeellisella teholla. Ryhtymättä tässä yhteydessä pitemmälti käsittelemään kyseisen rikollisuusalueen ilmenemismuotoja ja laajuutta voin todeta yksimielisyyden vallinneen valiokunnassa siitä, että rikollisuuden kasvu edellyttää riittäviä eikä missään tapauksessa väheneviä voimavaroja sen torjunnassa.

Herra puhemies! Mitenkään väheksymättä mitään sopimuksen kattamaa tai sen soveltamisen piiriin mahdollisesti myöhemmin tulevaa yhteistyön aluetta voidaan ympäristöongelmien kiistattomasti todeta korostuvan muiden joukossa. On aivan ilmeistä, että suomalaisen ympäristöpolitiikan painopisteet sijaitsevat rajojemme ulkopuolella. Yhtä ilmeistä on, ettei Suomi voi yksin selvittää niistä ongelmista, joita vuosien ja vuosikymmenien mittaan rajojemme takaisilla alueilla, läheisillä merialueillamme ja muuallakin on aiheutunut ja aiheutettu. Tämä tosiasia kytkee nyt käsitteillä olevan sopimuksen välttämättömästi laajempaan eurooppalaiseen yhteyteen. Tässä ei sinänsä ole mitään yllättävää. Kyse on eurooppalaisten eurooppalaisesta sopimuksesta.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Venäjän federaation kanssa tehtävää perussopimusta ja erillistä lähialuesopimusta ollaan hyväksymässä tilanteessa, jossa Venäjän federaation suunta kohti ihmisoikeuksien kunnioittamista, demokratiaa ja markkinataloutta on selvä mutta tilanne siellä vielä monilta osin epävakaa. Nopeat muutokset ovat luoneet kokonaan uusia yhteistyömahdollisuuksia, eikä Suomelle ikävä kyllä voi antaa tunnustusta kovin nopeasta uuteen tilanteeseen tarttumisesta. Esimerkiksi lähimmässä suurkaupungissa Pietarissa ruotsalaisten ja saksalaisten rooli on tällä hetkellä huomattavasti suomalaisia näkyvämpi. Monet Suomen keskeisistä 1990-luvun talous-, ympäristö- ja myös kulttuuri-intresseistä ovat kuitenkin voimakkaasti sidoksissa Venäjän tapahtumien kehitykseen. Siksi nyt olisi harkittujen uusien aloitteiden hetki.

Nyt solmittava sopimus Venäjän federaation kanssa siirtää lopullisesti historiaan ne toisen maailmansodan synnyttämät rasitteet, jotka yya-sopimukseen oli kirjattu. Vasta presidentti Gorbatschovin Suomen-vierailun yhteydessä päättyi Suomen ja Neuvostoliiton kädenvääntö siitä, onko Suomi puolueeton Pohjoismaa, niin kuin asian itse näimme, vai oliko kysymys vain pyrkimyksestämme puolueettomuuteen.

Vaikka koko suomettumiskeskustelun ajan oli tietenkin kansallinen intressimme puolustaa omaa tulkintaamme ja pitää liikkumatilamme mahdollisimman suurena, on tänään ehkä totuuden nimissä sanottava, että näimme peilissä itsestämme erilaisen kuvan, kuin oli kuvamme toisaalta Neuvostoliitossa, toisaalta Länsi-Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Tämä vaikea poliittinen jakso on nyt onneksi ohitse eikä uusi sopimus sisällä yya-sopimuksen kaltaisia sitoumuksia konsultaatioita tai yhteisestä puolustuksesta, kuten UaV:kin mietinnössään on todennut.

Herra puhemies! Sekä yleissopimus että lähialuesopimus kattavat myös ympäristönsuojelukysymykset. Niitä käsitellään yleissopimuksen 8 artiklassa ja lähialuesopimuksen 2 artiklassa, jossa erikseen mainitaan myös ydinvoimaloiden turvallisuuden parantaminen. Lisäksi on valmis-teilla myös erillinen kahdenvälinen sopimus ympäristönsuojelusta.

Ympäristöpuolella sopimusten konkretisoinnissa on todella kiire. Neuvotteluissa esimerkiksi Kuolan päästöjen puhdistuksesta on nyt jahkailtu riittävän kauan. Venäjän puolella tulisi nopeasti selvittää tässä asiassa oikeat päätösval-

tasuhteet ja ryhtyä sopimuksen tekoon, kun kansainvälistä tukea hankkeelle on luvassa. Ellei sopimuksia synny, Suomen on yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa kovennettava protestejaan niistä rikki-, typpi- ja raskasmetallipäästöistä, jotka tällä hetkellä aiheuttavat akuutin vaaran koko Lapin herkälle luonnolle.

Keskeisiä asioita ovat myös koko Nevan valuma-alueen vesiensuojelu mukaan lukien siis Ääninen, Laatokka, Pietarin alue ja jätevesien puhdistus sekä ydinvoimaturvallisuus ja siihen kuuluvat sekä Sosnovyi Borin että Kuolan ydinvoimalat mutta myös uudet suunnitelmat ydinräjäytyksistä Novaja Zemljalla.

Energian säästöön ja ydinvoimasta luopumiseen liittyvät ympäristöhankkeet ovat niin suuria, että niiden kohdalla on Suomen edun mukaista ennen kaikkea sitoa hankkeisiin kansainvälisiä yhteistyötahoja. Näitä ovat mm. Euroopan yhteisö, Maailmanpankki ja Euroopan kehitys- ja jälleenrakennuspankki. Tshernobyl-tyyppisten grafiittivoimaloiden, jollaisia ovat mm. Sosnovyi Borin voimalat, sulkemisaikataulusta tulisi sopia Venäjän viranomaisten ja ympäristöapua Venäjälle suuntaavien tahojen kesken. Suomen ei tulisi tässä oman alueensa turvallisuuteen keskeisesti liittyvässä kysymyksessä taipua mihinkään kompromisseihin, joissa ydinonnettomuusriski 100 kilometrin päässä meistä säilyisi.

Herra puhemies! Yleissopimuksen 10 artikla on mielenkiintoinen, koska se tarjoaa mahdollisuudet uuteen järjestelmälliseen yhteistyöhön suomensukuisten kansojen ja kulttuurien kesken. Ulkoasiainvaliokunta edellyttääkin, kuten puheenjohtaja Paasio mainitsi, että hallitus yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa laatii toimenpideohjelman Venäjän suomensukuisten kansojen ja niiden kulttuurien tukemiseksi.

Valiokunnassa kuullut asiantuntijat toivat esiin hyvin karuja faktoja suomensukuisten kansojen historiasta Venäjällä ja niiden kielten heikennestä asemasta. Stalinin aikana 30-luvulla mm. Tverin karjalaisten aapiset tuhottiin, ja monet sukulaiskielemme, mm. kamassi, vatja ja liivi ovat jo tuhoon tuomittuja. Niiden viimeiset puhujat ovat jo hyvin vanhoja eikä uusia sukupolvia ole tulossa. Yhteistyö Unescon kanssa on perusteltua, mutta samalla tulisi luoda suoria suhteita korkeakoulujen tutkijoiden ja kansalaisjärjestöjen kesken kieli- ja kulttuurikysymysten tiimoilta. Käytännön apu, esimerkiksi aapisten ja muiden kirjojen valmistus ja painatus Suomessa, olisi varmasti tervetullutta ja juuri nyt tarpeen.

Puhemies! Pietarissa olevan Saksan konsulaatin ovessa olevassa lapussa valitetaan, että valitettavasti emme voi myöntää teille viisumia samana päivänä, vasta seuraavana. Suomen konsulaatin kohdalla puhutaan normaalitapauksessa valitettavasti viikosta tai useammasta. Venäjän konsulaattikin Suomessa toimii nyt nopeammin. Yksityisviisumeilla liikkuvien matkustajien määrä on tietysti räjähdysmäisesti kasvanut ja mm. kutsujen todellisuus on asianmukaista aina tarkastaa. Tarkkakaan kontrolli ei kuitenkaan ole synonyymi jonotukselle ja pitkille odotusajoille, jotka jonottajat usein kokevat simputuksena. Vika ei ole konsulaattien nykyisessä henkilökunnassa, joka varmasti yrittää parhaansa, vaan voimavarojen riittämättömyydessä.

Koska kansalaisten mahdollisuus matkustaa puolin ja toisin ilman suurta byrokratiaa ja viivytystä on aivan keskeinen asia niin viranomaisten kuin kansalaistenkin suorassa yhteistyössä, pitäisi tähän vakavasti kiinnittää huomiota. Ulkoasiainministeriön on lisättävä resursseja Venäjällä ja myös Baltiassa toimiviin konsulaatteihin ja lähialueyhteistyön parantamiseksi myös kehitettävä toimintoja Petroskoissa ja Murmanskissa. Melko pienin varoin voidaan näin kannaltamme epämiellyttäväksi muuttunut Suomi-kuvan osaa lähialueillamme parantaa. Valiokunta ei ottanut tähän asiaa kantaa mietinnössään, koska emme erikseen kuulleet tästä asiantuntijoita. Jokainen, joka on joutunut käytännön kutsumisen kanssa tekemisiin, tietää kyllä, mikä on tällä hetkellä todellinen tilanne.

Herra puhemies! Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää mietintönsä lopussa huomiota sopimuksen korukielisyyteen, joka on tyypillistä kommunisteille, mutta jota ei sopimuksissa UaV:n mukaan pitäisi suosia. Venäjää on aina vaivannut mieletön byrokratia. Se vaivasi sitä tsaarin aikana, se on vaivannut sitä Neuvostoliiton aikana, ja byrokratia on ongelma myös nykyiselle Jeltsin Venäjälle. Byrokraatit rakastavat kauhiita, pitkiä ja täydellisiksi hiottuja ilmaisuja, jotka ovat tulleet tutuiksi myös Suomen ja Neuvostoliiton aikaisemmissa suhteissa. Tätä byrokratian tautia vastaan pitäisi nyt kaikin keinoin uusissa suhteissa iskeä. Muuten on vaarana, että rauhanomaiset rinnakkaiselot, jotka aikaisemmin täyttivät kommunikateet, vain korvataan kestäväillä kehityksillä sun muilla, mutta itse asioihin ja ongelmiin ei päästä käsiksi. Kahdenvälisissä erityissopimuksissa tulisi erityistä huomiota kiinnittää ongelmien konkreettiseen määrittelyyn, realistisiin toimenpide-ehdotuksiin, yhteis-

työtahojen mahdollisimman mutkattomiin suhteisiin sekä niiden omaan sopimus- ja budjettivaltaan.

Ed. Alho merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K o h i j o k i: Herra puhemies! Hallituksen esityksen yleisperustelujen 2 luvussa kerrotaan seuraavaa: "Uuden Euroopan arvoyhteisyyden mukaisesti sopimuspuolet korostavat johdannossa oikeusvaltion periaatteita." Samassa luvussa kerrotaan: "Tässä yhteydessä viitataan myös Etykin päätösasiakirjaan ja sen rajojen loukkaamattomuutta ja alueellista koskemattomuutta koskeviin periaatteisiin. Etykin päätösasiakirjan mukaan osanottajamaiden rajoja voidaan muuttaa kansainvälisen oikeuden mukaisesti rauhanomaisin keinoin sopimusteitse."

Herra puhemies! Itsenäisyyden palauttaminen Baltian maille: Virolle, Latvialle ja Liettualle, joilta silloinen Neuvostoliitto yli 50 vuotta sitten itsenäisyyden riisti, on eräs osoitus itäisessä naapurimaassa tapahtuneista järjestelmien ja valtarakenteiden muutoksista. Baltian maiden itsenäistymistä ratkaisevasti joudutti niiden oma aloitteellisuus, aktiivisuus ja itsenäistymisvaatimukset, joista silloinen Neuvostoliitto niitä rajulla ja raa'alla väkivallan käytöllä yritti saada luopumaan. Mutta Baltian kansojen omaksuma peräänantamattomuus ja tietoisuus asiansa oikeutuksesta sekä lukuisten muiden valtioiden rohkaiseva ja myönteinen suhtautuminen vihdoin johti itsenäisyyden palauttamiseen Virolle, Latvialle ja Liettualle.

Myöntäessään itsenäisyyden Baltian maille silloisen Neuvostoliiton, nykyisen Venäjän, voidaan perustellusti katsoa samalla myöntäneen sen vääryyden, mikä tapahtui viikkoa ennen toisen maailmansodan syttymistä elokuussa 1939 silloisen Neuvostoliiton ja Saksan kesken tehdyn etupiirijakoa koskevan sopimuksen seurauksena. Sanotussa sopimuksessa sopijapuolet mm. katsoivat Baltian maiden sekä Suomen kuuluvan Neuvostoliiton etupiiriin. Toisin kuin Baltian maat Suomi ei taipunut Stalinin johtaman Neuvostoliiton syksyllä vuonna 1939 esittämään aluevaatimukseen. Suostuminen olisi käytännössä merkinnyt samaa, mitä tapahtui Baltiassa: Se olisi merkinnyt myös Suomen miehitystä, itsenäisyytemme menettämistä ja saman kaltaisia suunnattomia kärsimyksiä Suomen kan-

salle vangitsemisineen, joukkosiirtoineen, kidutuksineen ja teloituksineen kuin Baltian kansat joutuivat kokemaan.

Kun Stalin ei saanut Suomen hallitusta menemään siihen ansaan, johon Baltian maat menivät, hän aloitti 30 päivänä marraskuuta 1939 sodan maamme valloittamiseksi. Perusteluna olivat Mainilan laukaukset, joiden sanottiin surmanneen puna-armeijan sotilaita. Tapahtuman puolueettomaan tutkimiseen Stalin ei suostunut. Venäjällä on hiljattain osoitettu, että kranaatit ampui puna-armeijan oma tykistö hyökkäyksen tekosyyksi. Tämä on nyt Venäjän taholta myös julkisesti myönnetty. (Ed. Laine: Koska ed. Kohijoki nousisi juoksuhaudoista pois?)

Eräs Stalinin ilmoittama tekosyy oli Suomen köyhälistön vapauttaminen kapitalistien orjuudesta. Talvisodan toisena päivänä Stalin muodosti suomalaisen kommunistin Otto Ville Kuusisen johtaman nukkehallituksen ja antoi sille armeijan, jonka piti tuoda punalippu Helsinkiin Presidentinlinnan katolle työtätekevien riemuksi ja kansan vihollisten kauhuksi, niin kuin sanonta silloin kuului. Tarkoituksena oli tehdä Otto Ville Kuusisen hallituksen nimissä Suomesta neuvostotasavalta, niin kuin siellä alistettuja maita kutsuttiin. (Ed. Vähänäkki: Me olemme historiamme lukeneet!)

Talvi- ja jatkosodan vuosina taisteleva Suomi pystyi säilyttämään itsenäisyytemme. Se oli koko kansan taistelua maahamme valheen varjossa hyökänneitä valtavia neuvostoliittolaisia sotavoimia vastaan. Saavutimme torjuntavoiton, mutta ryöstösaaliina Neuvostoliitto otti Suomalta Suomenlahden saaria, Karjalan, Kuusamon, Sallan sekä Petsamon alueet. Aluemenetykset, suunnattoman suuret Neuvostoliiton vaatimat sotakorvaukset, yli 400 000 kotinsa ja kotiseutunsa menettänyttä, noin 86 000 kaatunutta ja noin 200 000 haavoittunutta isänmaamme puolustajaa olivat osa vapautemme hintaa.

Ajat muuttuvat ja ovat muuttuneet. Viime aikoina muutokset ovat olleet niin suuret, että Suomella pitäisi nyt olla vihdoin täydet mahdollisuudet ehdottaa vakavaa keskustelua Neuvostoliiton kanssa Suomen menettämien alueiden palauttamiseksi. Jos tällainen keskustelu viriäisi ja se olisi rehellistä, tuloksena pitäisi olla sen seikan tunnustaminen, että Karjala ja muut maaltamme riistetyt alueet kuuluvat oikeuden mukaan Suomelle. (Ed. Rinne: Tarvitaanko siihen Horneteja?)

Käsitysteni eräänä perusteluna on syytä palauttaa mieliin tapahtumat Persianlahden alueel-

la jokin aika sitten. Siellä käytännössä vahvistettiin se periaate, että sodan avulla tapahtunut itsenäisen valtion tai sen osien haltuunotto ei tee haltuunottoa lailliseksi. Muu maailma ei hyväksynyt Kuwaitin miehitystä, vaan voimatoimenpitein miehittäjä häädettiin ja lannistettiin. Voimatoimenpiteitä omalla kannanotollaan myös Suomi oli aivan oikein tukemassa, eikä silloinen Neuvostoliittokaan asettunut niitä vastustamaan. YK:n puitteissa toteutetut voimatoimenpiteet Kuwaitin valloittanutta Irakia vastaan johtivat nopeasti itsenäisyyden palauttamiseen hyökkäyksen kohteeksi joutuneelle Kuwaitille.

Neuvostoliiton aloittaman sodan ja hyökkäyksen Suomeen marraskuussa 1939 sivistynyt maailma tuomitsi, mutta senaikaisella maailmanjärjestöllä Kansainliitolla ei ollut sellaista toimintavalmiutta, että hyökkääjävaltio, silloinen Neuvostoliitto, jota Stalin johti, olisi voitu lannistaa ja velvoittaa vetäytymään Suomen alueelta. Aivan toimeettomaksi maailmanjärjestö Kansainliitto ei kuitenkaan jäänyt. Kun se ei muuta nähnyt mahdolliseksi, se päätöksellään jo joulukuun puolivälin aikaan 1939 tuomitsi Neuvostoliiton aloittaman sodan Suomea vastaan ja samalla erotti Neuvostoliiton jäsenyydestään.

Suomi on yhä väkivallan silpoma maa. Mielestäni rajakysymys ei ole yksin karjalaisten asia. Kysymys on koko Suomen kunniaa ja arvovaltaa itsenäisenä maana ja kansana, jonka historiallinen alue on periaatteessa koskematon. Kun Neuvostoliitto on riistänyt osan siitä veristä väkivaltaa käyttäen, Suomen hallituksen ilmeinen velvollisuus on ryhtyä neuvottelemaan riistetyt alueet perineen Venäjän kanssa niiden palauttamisesta. Milloin ja missä muodossa asiasta on puhuttava konkreettisesti, on kokeneiden valtiomiesten arvioitavissa. Olisi tietysti ihanteellista, että venäläiset tekisivät aloitteen rajaneuvotteluista, mutta sitä lieene turha toivoa. Toisaalta keskustelu kypsyttää vähitellen asiaa niin, että jos Suomi Etykin periaatteiden mukaisesti tekisi neuvottelualoitteen, se ei ole ainakaan uusi eikä dramaattinen teko.

Aluemenetykset ja sotakorvaukset, jotka Suomen kansa on kokenut koko kansaamme kohdistuneeksi vääryydeksi olisivat vielä korjattavissa, jos nykyinen Venäjä siihen suostuisi. Jos se nykytilanteessaan ei haluaisi palauttaa maksamiamme sotakorvauksia, ainakin menettämämme alueet se voisi Suomelle palauttaa. Sitä tarkoittava ehdotus Suomen taholta tulisi mielestäni tehdä nyt, kun oikeudenmukaisuutta muistuttava hallintotapa itänaapurissa näyttää

vakiintuvan. Käsitteltävänä olevassa sopimusehdotuksessa juuri oikeudenmukaisuuteen viitataan.

Puheena olevien alueiden palauttaminen Suomelle tulisi nähdäkseni hyvin merkittävällä tavalla vahvistamaan muiden valtioiden ja koko maailmankin luottamusta entiseen Neuvostoliittoon, nykyiseen Venäjään. Mielestäni venäläisille olisi suuri onni päästä eroon imperialismin ja militarismin perinteestä ja perinnöstä, joka on aiheuttanut heille suuria kärsimyksiä. Se edellyttäisi Suomelle tehtyjen vääryyksiä tunnustamista. Mutta olisiko tämä nöyryytys? Ei suinkaan. Pikemminkin se palauttaisi Venäjälle kunnian. Uskon, että Venäjällä on oikeudentuntoisia ihmisiä, jotka ajattelevat Suomesta riistettyjä alueita syvän häpeän valtaamina. Pitäisikö Stalinin rikosten todellakin jäädä Venäjän kansan omalletunnolle?

Suomelle ja suomalaisille Suomenlahden saarien, Karjalan, Kuusamon, Sallan ja Petsamon eli kaikkien menettämämme alueiden palauttaminen tulisi merkitsemään erityisesti alkuvaiheessa työtä ja taloudellisia uhrauksia. Mutta muistettava on, että kaikkea sitä, mitä mainituilla alueilla noin 50 vuoden kuluessa on tuhouttu ja rappeutettu, ei meidän tarvitse hetkessä uudesti rakentaa. Kuitenkin paljon nopeammin kuin moni nyt saattaa ajatella ja kauhistella suomalaiset pystyisivät rakentamaan nuo alueet, esimerkiksi Viipurin, silloisen Suomen toiseksi suurimman kaupungin, uuteen kukoistukseensa ja suureksi suomalaiseksi kulttuurin, yritys- ja liikelämän keskuksiksi vaurastuttamaan kansamme henkisiä ja aineellisia arvoja. Mielestäni tänä päivänä Karjala ja muut menettämämme alueet ovat Suomen suru mutta Venäjän häpeä.

Tämän vuoden huhtikuun 2 päivänä oli Helsingin Sanomissa selostus Venäjän nykyisen ulkoministerin haastattelusta. Haastattelussa kirjoitetaan seuraavaa: "Ministeri Kozyrev esitteli haastattelussa Neuvostoliiton vaikeaa ulkopolittista perintöä ja luonnehti Venäjän seuraaja-valtioksi. Yksi osa vaikeasta perintöä ovat rajat, jotka Kozyrevin mukaan jäivät neuvostovaltiolta päättämättä." Haastattelu jatkuu: "Suomen kanssa Venäjä on tehnyt vanhentuneen sopimuksen tilalle uuden, jonka ministeri näki pelkäksi rajasopimukseksi. Hänen mukaansa epäselvä rajakysymys Suomen kanssa on nyt selvitetty, joskin hän totesi, ettei asia ollut herättänyt riitaa." Tällä tavalla kirjoituksen mukaan Venäjän ulkoministeri on tulkinnut sopimusta, jota me nyt olemme käsittelemässä.

Siihen liittyi myös se, mitä lainasin yleisperustelujen 2 luvusta, kun kerrotaan, että "tässä yhteydessä viitataan myös Etykin päätösasiakirjaan ja sen rajojen loukkaamattomuutta ja alueellista koskemattomuutta koskeviin periaatteisiin. Etykin päätösasiakirjan mukaan osanottajamaiden rajoja voidaan muuttaa kansainvälisen oikeuden mukaisesti rauhanomaisin keinoin sopimusteitse." Kovin tulevat ristiriitaiset ajatukset mieleen, kun lukee Venäjän nykyisen ulkoministerin haastatteluselostusta ja vertaa sitä siihen, mitä Suomessa paljolti ajatellaan, juuri siihen tapaan, josta lyhyessä puheenvuorossani koetin tehdä selkoa.

Ed. D o n n e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kohijoen esittämät ajatukset ovat mielenkiintoisia mutta mielestäni eivät kovin uusia. Huomaan kuitenkin, että Suomessa on paljon sellaisia henkilöitä, jotka eivät halua Suomeen muuttavan ulkomaalaisia. Minusta implikaatio tästä ajatustavasta on se, että ne 200 000—300 000 venäläistä — en tiedä, ovatko kaikki venäläisiä — jotka asuvat entisen Karjalan alueella, saivat Suomen kansalaisuuden. Koska minä kuulun niiden joukkoon, jotka pitävät eräänlaista Suomeen muuttoa toivottavana ja tervetulleena, toivoisin vastausta siihen kysymykseen, millä tavalla asia aiotaan hoitaa, mikäli heitä ei Suomeen ja Suomen kansalaisina vastaan oteta.

Kun minulla on myöhemmin puheenvuoro, aion jonkin verran puhua siitä, miksi Karjasta ei voitaisi tehdä erityistalousaluetta kiinalaisten esimerkkien mukaan ja tällä tavalla kehittää tätä lähialuetta eikä sillä, että me yhtäkkiä vaatisimme sitä takaisin itsellemme.

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Käsiteltävänä olevan sopimuksen idea on siinä, että kaikinpuolista yhteistyötä erityisesti lähialueilla eli Suomen ja Karjalan alueen sekä Suomen ja Murmanskin alueen yhteistyötä voimakkaasti parannetaan ja edistetään. Idea on siis siinä, että rajan olemassaoloa häivytetään, toimitaan niin, että sen rajan yli, joka on ennen erottanut, voisi tapahtua mahdollisimman paljon yhteistyötä. Näin ollen näen tämän periaatteen huomattavasti tärkeämmäksi kuin sen, mitä ed. Kohijoki esitti, että rajaa siirrettäisiin, siis sellaista rajaa, joka on monin ajoin historian kuluessa ollut erottavana tekijänä, ja sen paikkaa taas muutettaisiin. Se ei ole minusta oikea tie edetä vaan oikea tie on tämä,

mikä sisältyy sopimuksen ideaan, eli rajan erottaa roolia pyritään vähentämään.

Ed. M. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! En nyt halua puuttua ed. Kohijoen historiankirjoitukseen sen laajemmin, mutta näin karjalaisedustajana en malta olla puuttumatta avattuun Karjala-keskusteluun.

Ed. Kohijoen puheenvuorohan piti sisällään sellaisen ajatuksen, että maan ulkopoliittinen johto ei olisi Karjala-kysymyksessä ikään kuin tehnyt mitään tai toiminut hänen mielestään riittävästi. Haluan kuitenkin palauttaa mieliin yyy-sopimuksen perillisen, Suomen ja Venäjän välisen uuden sopimuksen, jota tehtäessä nimenomaan toinen osapuoli, venäläinen osapuoli halusi tässä sopimuksessa mainittavaksi nykyisten rajojen olemassaolon. Tämä osoittaa kiistatta sen, että tämä kysymys on ollut neuvotteluissa esillä, mutta samalla osoittaa myös sen, minkä vuoksi rajamaininta tuli: toisen osapuolen mielestä juuri siitä syystä, että Suomessa kansalaisliikkeiden kannanotot oli nähty hyvin jossakin mielessä jopa aggressiivisina, ei pelkästään aktiivisina, siis juuri sen kaltaisena toimintana, johon myös ed. Kohijoen puheenvuoro liittyy. Minusta se on väärä tapa edetä tässä kysymyksessä.

Karjala ei tule takaisin millään julkilausumapolitiikalla, ei vaatimuspolitiikalla vaan sen kaltaisella maltillisella ulkopoliittisella työllä, johon maan ulkopoliittinen johto ja myös Karjalan Liitto ovat yhteistyössä sitoutuneet. Ne eivät voi kulkea eri jalkaa tässä asiassa. Tätä osoittaa myös presidentti Koiviston ja Karjalan Liiton vastikään tapahtunut tapaaminen. Muutama päivä sitten myös Venäjän suurlähettiläs Derjabin tapasi Karjalan Liiton edustajia, ja kaikki nämä keskustelut osoittavat sen, että nyt käsitellyssä oleva lähialueyhteistyösopimus on juuri sen kaltainen sopimus, jonka ympärillä tai jonka sisällä voidaan taloudellista ja muuta laajapohjaista yhteistyötä luovutetulla alueella jatkaa.

Myös ehkä on hyvä saattaa tiedoksi, että Suomessa olevat Ety-valtuuskunnat ovat saaneet näinä viikkoina hyvin paljon tästä kysymyksestä tietoa.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Haluan tarkastella puheenvuorossani lähialuesopimusta, joka on hallituksen esityksessä n:o 9 tältä vuodelta. Tämä sopimus, niin kuin on todettu, avaa varsin laajat mahdollisuudet Suomen viranomaisten ja kuntien sekä yritystenkin hyvin

monimuotoiselle yhteistyölle Venäjän federaation lähialueiden, siis Murmanskin alueen, Karjalan tasavallan, Pietarin ja Leningradin alueen, kanssa. Tällaista sopimusta on tietysti kaikki aihe tervehtiä hyväksyvästi ja erityisesti ryhtyä myös käytännössä toteuttamaan. Toteutusta edesauttaa valtion talousarvioon tuleva määräraha, joka esityksessä mainitaan 160 miljoonaksi markaksi.

Sopimuksen soveltamisalue on maan rajojen ulkopuolella, Suomen itärajan takaisella sinänsä hyvin laajalla alueella, jonka väestömäärä tunnustusti ylittää merkittävästi ja määrin Suomen väestön. Parhaimmillaan sopimuksen toteuttaminen muuttaa merkittävästi myös itärajan luonnetta, niin kuin on eräissä puheenvuoroissa jo tuotu esille. Tuo raja tulee erottavasta railosta yhteistyön askelmaksi ja astinlaudaksi. Näin siitä huolimatta, että sopimuksella ensi sijassa ja ensi vaiheessa avataan mahdollisuudet avustusluonteiselle yhteistyölle. Taustalla tietenkin on ajatus, että toiminnan avustusluonne vähitellen pienentyy ja itse yhteistyö jatkuu ja laajenee.

Vaikka sopimuksen alueellinen soveltamisalue siis on maan rajojen itäpuolella, sopimuksen tosiasialliset vaikutukset tietysti tuntuvat myös oman maamme alueella ja omassa maassamme. Lähialuesopimuksen piiriin kuuluvat kaikki Suomen ministeriöt puolustusministeriötä lukuun ottamatta. Se näkyy, kun katsomme sopimuksen liitteen n:o 1. Yhteistyö- ja sen lisäksi ministeriöiden alaiset piirihallintoviranomaiset, siis hyvin laaja osa suomalaista hallintoa, liittyvät tähän lähialueyhteistyöhön sopimuksella.

Yhteistyön kohteet on määritelty sopimuksen 2 artiklan ensimmäisessä kappaleessa, ja on ehkä hyvä kerrata ne vielä täältä: "Yhteistyötä harjoitetaan erityisesti seuraavilla aloilla: keskinäisen kaupan edistäminen, taloudellinen kehitys, luonnonvarojen hyväksikäyttö, maatalouden ja elintarviketuotannon kehittäminen, liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien parantaminen, tiedonvaihdon parantaminen, ympäristönsuojelun ja ydinvoimaloiden turvallisuuden parantaminen, hallinnon kehittäminen, terveydenhuolto ja sosiaaliturva, tutkimus ja tuotekehittely, matkailu, koulutus, kulttuuri, ystävyyskaupunki- ja ystävyyskuntatoiminta, urheilu sekä nuorten yhteydet." Artikla päättyy sanoihin: "Yhteistyötä voidaan harjoittaa myös muilla yhteisesti sovittavilla aloilla."

Sen sijaan yhteistyötä ei voida ulottaa koskemaan muita kuin liitteessä mainittuja viranomai-

sia. Käytännössähän tämä merkitsee sitä, että puolustusyhteistyö on tämän lähialueyhteistyön ulkopuolella, mikä on tietysti sinänsä aivan oikein ja perusteltua.

Tuo luettelo on siis varsin laaja. Se kattaa jokseenkin kaikki elämänalueet, missä Suomessa julkista toimintaa ja tietysti yksityistä toimintaa harjoitetaan, mutta siitä huolimatta sopimus on myös avoin niin, että sen laajentamisesta uusille aloille voidaan sopia. Sopimuksesta ilmenee, että tämä tapahtuu yhteistyöohjelmissa. Nämä ohjelmat laatii esityksen perustelujen mukaan lähialueyhteistyön kehittämisryhmä, joka toimii ulkoasiainministeriön puheenjohtajalla. Tähän ryhmään kuuluvat yhteistyön kannalta keskeisten Suomen eri ministeriöiden edustajat, ja nykyisin ryhmässä ovat olleet myös Lapin, Oulun, Pohjois-Karjalan ja Kymen läänin maaherrat.

Arvoisa puhemies! Tämän tosiasiallisen merkityksen ja soveltamisen ja soveltamisen laajuuden lisäksi sopimuksella mielestäni on hyvin merkittäviä periaatteellisia näkökohtia valtiosäännön kannalta. Tunnetusti hallitusmuodon 33 §:n mukaan maan suhteista ulkovaltoihin määrää tasavallan presidentti määrätyn, perustuslaissa säädetyin edellytyksin eduskunnan myötävaikutuksella ja tiedonannot ulkovalloille annetaan ulkoasiainministerin välityksellä. Kun vertaamme tätä kirjoitettua säännöstä siihen tosiasialliseen kansainväliseen — miksei myös ulkopoliittiseen, jos ajattelemme esimerkiksi luonnonvarojen hyväksikäyttöä, ydinvoimaa ja ympäristönsuojelua — vuorovaikutukseen, jonka lähialuesopimus Suomen eri viranomaisten ja Venäjän viranomaisten kesken synnyttää, niin voimme mielestäni perustellusti sanoa, että tämä yhteistyösopimus on osaltaan omiaan johtamaan siihen, että hallitusmuodon 33 §:n säännös, joka vuosikymmenet on ollut avain suomalaisen vallankäytön kaikkein pyhimpään erityisesti idänsuhteissamme, yhä enemmän erkaantuu käytännön todellisuudesta.

Lähialueyhteistyön eri hankkeista ja niiden toteutuksesta — ajatelkaamme jälkeen esimerkiksi ydinvoimaloiden turvallisuuden ja ympäristönsuojelun parantamista — päättävät Suomessa monet muut viranomaiset kuin ne, joille ulkopoliittikka perustuslain yli 70 vuotta vanhan kirjaimen mukaan kuuluu. Niin ikään uusista yhteistyöaloista käytännössä sopii yhteistyön kehittämisryhmä, jossa ulkoasiainministeriöllä on lähinnä koordinoiva rooli.

Perustuslakivaliokunta toteaa tämän sopimuksen hyväksymistä tarkoittavan lain johdosta

antamassaan lausunnossa, että valtiosopimus-käytännössä on katsottu mahdolliseksi delegoida hallitusmuodon 33 §:n mukaisesti päätetyn sopimuksen toteuttamiseen liittyvää sopimuskentekovaltaa. Tällainen delegointi eli siirtäminen muille viranomaisille rajoittuu — nyt lainaan suoraan perustuslakivaliokunnan tekstiä — ”valtuuttavan sopimuksen puitteisiin sisältämättä valtuutta sopia varsinaisen sopimuksen luonteeseen tai tavoitteisiin vaikuttavista muutoksista sopimussuhteeseen tai kysymyksistä, jotka hallitusmuodon 33 §:n ja valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n mukaan edellyttävät eduskunnan myötävaikutusta”.

Tämä valiokunnan kannanotto perustuu perustuslakivaliokunnan muutamaaan aikaisempaan kannanottoon. Tältä osin tietysti kehitys on ollut johdonmukaista, mutta sillä on ollut tietty suunta, johon palaan tässä puheenvuorosani jatkossa.

Parissa aikaisemmassa lausunnossa ja siinä, johon perustuslakivaliokunnan nyt käsittelyn pohjana olevan mietinnön liitteenä olevassa lausunnossa viitataan, perustuslakivaliokunta on kuitenkin päättänyt lainsäädäntöjärjestyksen kannalta päinvastaiseen tulokseen kuin nyt, jolloin valiokunta katsoo, että tämä on toteuttavissa tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä. Valiokunta on aikaisemmin katsonut, että valtuutus on mennyt niin pitkälle, että delegointi vaatii perustuslain säätämisjärjestyksen taikka eduskunnan määräenemmistöllä tekemän hyväksymispäätöksen.

Vuonna 1983 valiokunta katsoi, että liikenneministeriölle ei voitu antaa tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä valtuutta sopia vastavuoroisuuden perusteella poikkeuksista kansainvälisten maantiekuljetussopimusten mukaisiin lupajärjestelyihin ja lupamenettelyn yksityiskohtiin. Delegointia pidettiin mahdollisena teknisten yksityiskohtien osalta verotus-, liikenne- ja kulttuurisopimuksissa ja silloinkin tietyin, nyt esillä olevassa perustuslakivaliokunnan lausunnossa toistetuin edellytyksin. Tavallisella lailla ei voida antaa valtuutusta, mikäli valtuutus olisi luonteeltaan yleinen tai rajoittamaton valtuutuksen käyttäjän henkilön tai valtuutuksen sisällön osalta. Näemme, että tämä rajoitus nimenomaan lähialuesopimuksen osalta ei enää ole ollut sillä tavalla ajankohtainen kuin aikaisemmin.

Herra puhemies! Haluan jo tässä yhteydessä todeta, että minusta tämä kehitys on ollut oikea ja hyväksyttävä. Pidän tärkeänä, että se tulee

tässä yhteydessä kuitenkin kerratuksi, että näemme, mistä olemme päättämässä.

Vuonna 1989 perustuslakivaliokunta päätyi siihen, että valtuutus päättää Tenojoen kalastuksesta kalastussäännön määräysten estämättä meni yli käsiteltävän sopimuksen puitteiden ja sisälsi silloista laajemman sopimuskentekovalan delegoinnin ja siten edellytti eduskunnan hyväksymiseltä määräänemmistöä. Kiellettyä lainsäädäntövalan delegointina mainitaan yleisesti kokonaisen oikeudenalan säätelyn siirtäminen.

Jos näitä kahta aikaisempaa selostamaani tapausta tarkastellaan käsillä olevan sopimuksen ja sen voimaansaattamislain valossa, on mielestäni päädyttävä siihen, että kansainvälistä toimivaltaa delegoidaan tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä aiempaa laaja-alaisemmin sopimuksen piiriin kuuluvien asiaryhmien sekä toimivaltaisten viranomaisten osalta.

Lähialueyhteistyösopimus avaa toimintamahdollisuudet itärajan tuolla puolen oikeastaan koko Suomen valtionhallinnolle puolustushalintoa ja puolustusvoimia lukuun ottamatta. Sopimuksella on tietysti puitteet ja tavoite, joiden alueella sitä toteutetaan, mutta nämä puitteet ovat oikeastaan niin laajat, ettei taida Suomesta puoluetta löytää, jossa seinät ovat niin kaukana toisistaan ja katto niin korkealla.

Käytännössä mahdollisuutta epäilemättä tulee ainakin aluksi käyttämään pienehkö joukko viranomaisia, mutta tällä ei ole merkitystä toimivallan siirtoa periaatteellisesti tarkasteltaessa. Yhteistyökohteiden laajeneminen jo nyt runsaan asiaryhmien kokonaisuuden yli näyttäisi niin ikään jäävän eri viranomaisten edustajista koostuvan kehittämisyöryhmän vastuulle ja toimivaltaan. Sopimuksen puitteinahan yksinkertaisesti on yhteistyö ja sen alueena lähialue, joka siis on usean eurooppalaisen valtion kokoinen myös väestömäärältään.

Olen ollut mukana perustuslakivaliokunnassa asiaa käsiteltäessä ja pidän siis tätä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä tehtävää sopimusta hyvin perusteltuna, mutta nämä asiat ovat josain määrin askarruttaneet mieltäni, ja olen pitänyt tarpeellisenä tuoda esille nimenomaan nyt käsiteltävän ja toivottavasti hyväksyttävän sopimuksen suhteen hallitusmuodon 33 §:n säännöksen ulkopoliittisen määräysvallan jakamisesta tasavallan presidentin, eduskunnan ja ulkoasiainministeriön kesken. Tämän sopimuksen hyväksymisen jälkeen ehkä tuosta pykälästä voidaan yhä varmemmin ja yhä enemmän totuutta kuvaavalla tavalla lausua samaa, mitä aikanaan

Mao Tse-tung lausui erään valtion oppirakennelmasta: Se on kuin uponnut pursi, jonka yli tuhannet venheet uivat.

Herra puhemies! Kiintoisana yksityiskohtana voidaan havaita, että lakiesityksen perusteluissa uuden sopimuksen aloitteentekijänä ja toteuttajana mainitaan nimeltä ulkoasiainministeri Paa-vo Väyrynen. Kehittämistyöryhmän nykyinen puheenjohtaja, valtiosihteeri Martti Ahtisaari-kin nimetään. Olen parisenkymmentä vuotta ollut mukana kirjoittamassa hallituksen esityksiä. Koskaan ei ole näin henkilökohtaisia asioita tuotu esitysten perusteluissa esille. Minusta tällainen poikkeuksellinen henkilökohtaisuus tässä esityksessä on ymmärrettävä ja perusteltu juuri siltä näkökannalta, että käsiteltävänä oleva lähialuesopimus on mielestäni sekä käytännöllisesti että periaatteellisesti merkittävä läpimurto kansainvälisten suhteiden hoidon uudenlaiseen järjestykseen.

On tärkeätä huomata, miten elävän elämän tarpeet ja käytäntö yhä selvemmin johtavat siihen, että maamme eri viranomaiset myös kansainvälisessä kanssakäymisessä, tässä tapauksessa Venäjän federaation lähialueidemme kanssa, toimivat suoraan yhteistyökumppaniensa kanssa, kunhan puitteet on ensin luotu valtiosopimuksin. Ulkoasiainministeriön koordinaatio on tietenkin tosiasia, mutta käytännössä se voi jättää hyvin muodollista laatua olevaksi.

Johtopäätös tästä sekä käytännöllisesti että periaatteellisesti myönteisestä kehityksestä on, että on todella tutkittava, miten perustuslaissa säädetty ulkopoliittinen ja kansainvälinen toimivalta ja työnjako eduskunnan sekä maamme hallitus- ja hallintoviranomaisten kesken kirjoitetaan vastaamaan todellisuutta ja myös tulevia käytännön tarpeita.

Ed. L i p p o n e n : Herra puhemies! Nämä sopimukset tuntuvat herättävän täällä suunnilleen yhtä paljon tai vähän innostusta kuin Venäjän parlamentissa. Kremlissäkään ei kuulla kauan kestäviä suosionosoituksia ratifioinnin johdosta.

Sopimus on merkittävä, koska se vahvistaa Suomen ja suuren itäisen naapurin välisten suhteiden jatkuvuuden, sen historiallisen linjan, jonka tulisi jatkua kansainvälisen tilanteen vaihteluista huolimatta. Ajan tasalla nyt meidän kahdenvälinen sopimuksemme Venäjän kanssa on mm. siinä suhteessa, että se ei oleellisesti poikkea eräiden muiden Länsi-Euroopan maiden ja Venäjän välisistä sopimuksista ja näin ollen se on

myös sopusoinnussa Suomen tulevan EY-jäsenyyden kanssa.

Venäjän parlamentin ratifiointikeskustelussa sikäläisen ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Ambartsumov on todennut yya-sopimuksen merkinneen sidonnaisuutta Neuvostoliittoon Suomelle, vaikka, kuten Helsingin Sanomissa lainataan, "Suomella oli tietty ulkopoliittinen vapaus". Ambartsumov on oikeassa korostaessaan Suomen ja Venäjän suhteiden tasavertaisuutta, mutta jos hän tarkoittaa, että Suomi oli vain moukka kansainvälisellä pelilaudalla, jolla olisi ollut kovia haluja käyttäytyä aivan toisella tavalla mutta ei voinut, niin silloin Ambartsumovkin osuu harhaan.

Suomessa on yllättäen — ehkä ei aivan yllättäen — noussut jonkinlainen jälkisuomettumiskeskustelu, jossa yritetään todistella, kuinka pahasti oltiin Moskovaan päin rähmällä. Monet suomalaiset todella käyttäytyivät typerästi, ja sitähan on varsin hyvin dokumentoitukin, mutta päällinjassaan asiat hoidettiin. Se oli tärkeintä. Olenhan minäkin ollut Moskovassa kuuntelemassa kaikenlaisten nilkkien ja öykkäreiden puheita, mutta jos siellä olisi ruvettu kaikkien näiden typerysten kanssa väittelemään, niin vielähan me siellä istuisimme. Sellaiset jätettiin omaan arvoonsa ja asiaa puhuttiin älykkäiden ja huumorintajuisten naapureiden, sellaisten kuin Juri Derjabin, kanssa.

Suomi ei ollut Itä-Euroopan maa. Suomen vetäminen johonkin suureen jälkiselvittelyyn nyt näistä asioista olisi epähistoriallista ja nöyristelevää niiden lännen tahojen edessä, jotka katsoivat, ja taitaa olla niin, että vieläkin katsovat, meitä nenänvartta pitkin ja puhuvat suomettumisesta, ikään kuin heillä olisi jokin erityinen moraalinen asema meihin nähden tässä asiassa.

München 1938, Moskova 1939, Teheran 1943 ja Budapest 1956, ja voisin jatkaa tätä luetteloa, ovat Suuren Lännen häpeän virstanpylväitä. Lännessä on aina oltu valmiita taistelemaan viimeiseen suomalaiseen, ja Pohjoismaistakin näitä löytyy. Suomettumisesta on puhuttu maissa, joissa on vieraita joukkoja, jotka antautuivat taistelematta diktatuurille. Suomessa sekä oikeisto- että vasemmistodiktatuuripyrkimykset on pantu järjestykseen. Täällä on hoidettu nämä asiat. Tai sitten maissa, joissa juutalaisia lähetettiin tuhoamisleireihin. Meillä on syytä itsekritiikkiin. Se on aivan selvä. Mutta haluaisin nähdä, kuinka ne nilkit, jotka nyt ovat rohkeata poikaa, menevät ja lyövät nyrkkiä pöytään Jeltsinin edessä.

Yya-sopimus jäi historiaan kivuttoman prosessin tuloksena. Aluksihan esitettiin, näin teki mm. tutkija Risto Penttilä, että olisi ryhdytty neuvottelemaan yya-sopimuksen muuttamisesta. Kuuluin silloin niihin, jotka katsoivat, että se olisi ollut virhe, sillä vanhan sopimuksen muuttamisesta olisi syntynyt tarpeeton arvovalta-asetelma ja suurvallalla on aina arvovaltansa. Parempi oli todellakin tehdä kokonaan uusi sopimus, ja näin tapahtui nimenomaan Neuvostoliiton aloitteesta. Sitä ennen oli syksyllä 1990 purettu paineita sopimuksen ympäriltä Suomen yksipuolisella Saksaa koskevalla tulkinnalla. Kaikin tavoin tämä asia, koko prosessi, on hoidettu erittäin tyylikkäästi, ja pitäisi vähän katsoa, kun täällä Suomessa näistä asioista keskustellaan, vertailla kansainvälisesti, kuinka me olemme kyenneet nämä asiat hoitamaan.

Suomen ja Neuvostoliiton suhteissa tapahtui nimenomaan presidentti Koiviston aikana selvä muutos. Tarpeettomasta liturgiasta päästiin eroon ja naapuria katseltiin ikään kuin silmien tasalta.

Muistan, kun tehtiin Koiviston hallituksen ohjelmaa ja yritin esittää siihen vuonna 1979 uuden tyyppistä ulkopoliittikan muotoilua, jossa olisi lähdetty, niin kuin pitäisi ja niin kuin nyt hallitusohjelmassa lähdetään, siitä että tärkein on Suomen kansan etuun perustuva ulkopoliittikka ja siitä seuraa kaikki muu. Esitin, että sillä olisi korvattu se yya-liturgia, jota silloin harrastettiin. Silloin ei päästy paljon eteenpäin, koska kommunistit sen estivät ja aivan oikein muut eivät halunneet mitään opillisia ongelmia. Asiat ovat sen jälkeen kypsyneet. Olemme kypsyneet tasavertaisiin suhteisiin. On päästy siihen, mihin on pyritty: suhteiden tasapainoiseen hallintaan ja ongelmattomuuteen. Meidän ei nyt tarvitse idänsuhteiden takia ryhtyä ulkopoliittiseen temppuun.

Herra puhemies! Hävittäjähankinnan yhteydessä on jo ehditty arvioida, että Suomi on hakemassa turvatakeita Yhdysvalloilta ja liukumassa Natoon. Nato on aktivoitunut poliittisesti ja perustanut yhteistyöneuvoston Nacc:n eli Näksin, niin kuin jenkit sanovat. Se on tarkoitettu Itä-Euroopan ja Ivy:n maille, ei Suomelle. Neuvosto ei anna Naton ulkopuolisille mitään turvallisuustakeita, vaan pyrkii vakauttamaan tilannetta poliittisin keinoin.

Suomi on tässä Euroopan muutoksen vaiheessa määritellyt ulko- ja turvallisuuspoliittikansa uudelleen siten, että linjana on liittoutumattomuus ja itsenäinen puolustus. Suomi pyr-

kii pysyttelemään lähialueilla syntyvien konfliktien ulkopuolella, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että Suomi ei halua olla osapuolena konfliktissa, jossa Venäjä on vastapuolella. Tämähän uusi linjaus itse asiassa näin vahvistaa ja edustaa jatkuvuutta ulkopoliittikassa.

Suomen ratkaisu on perusteltu tilanteessa, jossa Euroopan turvallisuusjärjestelmä on vielä valinkauhassa eikä Suomi ole vielä EY:n jäsen. Jäsenyyttä hakiessaan Suomi joutuu sitoutumaan Maastrichtin sopimukseen poliittisesta unionista siltäkin osin, että EY:ssä kehitetään puolustusulottuvuutta. Jos emme tähän sitoudu, meistä ei tule EY:n jäseniä. Tässä vaiheessa ei ole aihetta ottaa kantaa Länsi-Euroopan Unionin Weu:n jäsenyyteen, niin kuin puolustusvaliokunta suuressa viisaudessaan on tehnyt, mutta ennen pitkää joudumme tavalla tai toisella mukaan EY:n puolustukseen.

Suomen puolustuksen kannalta ongelmana pysyy se, että EY, Weu, ei kykene tarjoamaan jäsenilleen turvatakeita. Siksi itsenäinen puolustus tarkoittaa, ettei puolustusta voida laiminlyödä, päinvastoin. Se on hoidettava. Jos ja kun Suomi liittyy EY:n jäseneksi, eivät muut jäsenet hyväksyisi sitä, että Suomi ryhtyisi heikentämään puolustustaan ja käyttäisi muita selvästi vähemmän varoja puolustukseensa. Joka tapauksessa meidän on puolustuksemme hoidettava.

Hävittäjiä tarvitaan siitakin syystä, että Suomen tulee yya-sopimuksen raukeamisesta huolimatta kyetä hoitamaan ilmatilansa valvonta ja puolustus ajatellen sitä ainoata, ehkä näin voidaan sanoa, todellista uhkaa: risteilyohjuksia ja pommikoneita, joka Suomen ja Skandinavian ilmatilan kautta kohdistuu Venäjään. Tässä suhteessa ei mikään ole muuttunut.

Uhkakuvista puhuttaessa on puhuttava siitä kapasiteetista, jota ympäristössämme on myös hyökkäykselliseen toimintaan. Oman puolustuksemme kannalta tämä tyyppivalinta on sikäli mielenkiintoinen, että Horneteilla on erittäin suuri maataistelukapasiteetti, ja on aivan turha sanoa, että ne ovat vain torjuntahävittäjiä. Tämä tietysti merkitsee sitä, että näillä uushankinnoilla tulee olemaan myös maavoimien kannalta merkitystä.

Jos hävittäjämerkin valinnassa nähdään jotakin turvallisuuspoliittista, voi se olla sitä, että Suomi mieluummin lähtee yhteistyöhön Yhdysvaltojen kanssa kuin sitoutuu tässä vaiheessa liiaksi eurooppalaisiin tahoihin, jotka itsekin ovat riippuvaisia Natosta. Olisihan kohtuutonta vaatia, että Suomi ryhtyisi olemattoman euroop-

palaisen puolustusyhteistyön koekaniiniksi. Tämä on siis ehkä nähtävä jonkinlaisena suomalaisena itsenäisyyden osoituksena nykyisessä tilanteessa.

Maastrichtissa alleviivattiin Naton merkitystä, ja Länsi-Euroopan unionin sanoisin symbolijoukot, joita ollaan perustamassa, ovat edelleen Nato-joukkoja.

Suomelle on presidenttien Kekkosen ja Koiviston aikana kehittynyt eräänlaiset erikoissuhteet molempiin ydinasesupervaltoihin. Tämä kuvastaa Suomen ulkopoliittikan yleistä linjaa ja Suomen asemaa suurstrategisen kohtaamislinjan tuntumassa. Tässä suhteessa Suomen linja poikkeaa Ruotsin ja varsinkin Norjan linjoista.

Pohjoismaista turvallisuusvaihtoehtoa ei ole. EY ei sitä toistaiseksi kykene tarjoamaan. Suomen on hoidettava asiat omalla tavallaan nojamalla reaaliin rakenteisiin. Etykiä on kehitettävä ja vahvistettava, mutta Etyk ei riitä Suomen turvallisuuspolitiikan viitekehyykseksi, vaikka sellainen ajatus elää meillä itsepintaisesti. Puuhailut erilaisilla hiekkalaatikoilla: eurooppalaisella arkkitehtuurilla, jossa Etyk olisi muita järjestöjä kuten Natoa hallitseva tai jopa sen korvaava rakennelma, eivät perustu Euroopan tilanteen tuntemukseen.

Herra puhemies! Venäjän sopimuksen 10 artikla, aivan niin kuin ed. Haavisto ansiokkaasti esitti ja muutkin, velvoittaa Suomea ottamaan vakavasti suomalaisten ja suomensukuisten kansojen aseman Venäjällä. Ulkoasiainvaliokunnan mietinnön hyväksyminen tarkoittaa, että eduskunta edellyttää hallitukselta tähän tähtäävää toimenpideohjelmaa.

Suomalais-ugrilaiset kansat sopeutuvat Venäjään ilman alue- tai täyden itsenäisyyden vaatimuksia, joten lähtökohdat ovat periaatteessa hyvät. Venäjän sekavat olot, heikko talous ja kansallismielisyys herättävät kuitenkin huolestusta. Venäjän vähemmistöpolitiikan linja ei ole selkiytynyt. Isovenäläisyys nostaa päätään, vanha Moskova-keskeisyys on jopa vahvistunut. Tämä vaikeuttaa myös Suomen ja Venäjän suhteita sekä lähialueyhteistyötä.

Suomen hallituksen ja alalla toimivien kansalaisjärjestöjen on järjestettävä hyvät yhteydet sukulaiskansoihin, selkeät avustushjelmat, esimerkiksi stipendiaattiohjelmat, sekä aika ajoin näyttäviä asiapohjaisia kulttuuri- ja muita tapahtumia. Tässä pitäisi ottaa mallia pohjoismaisesta kulttuuriyhteistyöstä. Olisihan se erikoista, jos antaisimme Unkarille tässä jalossa kilvassa etulyönnin.

Suomen ja Venäjän rajan tuntumassa yhteistyö voi uusien sopimusten turvin kehittyä. Tästäkin on täällä puhuttu. Mutta rajan tulee pysyä tiukassa valvonnassa ja liikkuminen täytyy edelleenkin pitää viisumipohjaisena niin kauan, kunnes tilanne Venäjällä on vakiintunut ja niin demokratia kuin markkinatalous juurtunut. Suomen viranomaisten on saatava riittävät voimavarat siihen, että idästä pyrkivän rikollisen aineksen tulo torjutaan alkuunsa, tarvittaessa kovin ottein. Myös Virosta tulevilta on vaadittava viisumi niin kauan, kunnes Viro hallitsee omaa aluettaan ja omia rajojaan.

Herra puhemies! Huolta aiheuttaa myös se, että Ivy-joukkoja on edelleen Baltiassa. Tilanne käy yhä kestävämmäksi, ja siitä alkaa muodostua eurooppalainen ongelma. Joillakin venäläisillä tahoilla suhtaudutaan joukkojen poistamisvaatimukseen hyvin ylimielisesti ikään kuin Moskovalla ei olisi mitään vastuuta siitä, että joukot lähtevät jossakin selkeästi sovitussa ja Baltian maiden toiveet huomioon ottavassa aikataulussa. Asiassa tarvitaan Etykin toimia, mahdollisesti välitystoimintaa. Suomen hyvillä suhteilla voisi olla tässä käyttöä matalalla profiililla.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lipponen on siinä aivan oikeassa, että eipä näytä tämä asia juuri kansanedustajia kiinnostavan. Kun on ihan tarkoitukseksi kuunnellut, hyvinkin tarkasti, käytettyjä puheenvuoroja, eipä niissä juuri ole kiinnostavuutta ollut, mikä olisi herättänyt kansanedustajien aktiivisuutta. Voi kysyä, mistä tämä johtuu. Ilmeisesti siitä, että ed. Haavisto on aivan väärässä, kun hän kuvittelee, että tällainen vaikea jakso olisi ohi. Kyllä "suomettuminen" vielä elää poliitikkojen mielissä ja näyttää se elävän toimittajienkin mielissä. Kun joku venäläinen vieras tänne saapuu, heti ollaan kysymässä: Saako Suomi liittyä EY:hyn, saako? Ikään kuin se ei olisi Suomen omassa päätösvallassa oleva asia.

En ole samaa mieltä siitä, mitä ed. Lipponen puhuu jälkisuomettumiskeskustelusta. Kyllä tämä on mielestäni hyvä käydä pohjia myöten läpi ja sillä tavalla saada myös Suomen niin ulko- kuin sisäpolitiikkakin oikeille raiteille. Ei suomettumiskeskustelussa niinkään ole mielestäni asetettu kyseenalaiseksi sitä, oliko ulkopoliittikka vaikeina aikoina oikeaa vai väärää. Aivan kaikki ovat varmasti sitä mieltä, että se oli ihan oikeaa ja tuloksellista. Sen sijaan suomettumiskeskustelussa mielestäni on ihan oleellinen asia

se, millä tavalla idänsuhteita, ulkopoliittikkaa, käytettiin sisäpoliittisena välineenä ja aseena vaikutusvallan saavuttamiseksi. Tämä on se asia, joka on mielestäni hyvin perusteellisesti käytävä keskustelussa läpi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lipposen puheenvuoro oli hyvin rehellinen siltä osin, mitä hän puhui Euroopan yhteisöstä ja Euroopan unionista. On hyvä, että asia todetaan sillä tavoin kuin se todettiin. Meidän on sitouduttava niihin päätöksiin, myös puolustuslittovuuteen, joita Maastrichtissa on tehty. Siinäkin mielessä olen samaa mieltä, että ei todellakaan ole aika ottaa kantaa Länsi-Euroopan unioniin, mutta lopputulos on kuitenkin se, että me sitoudumme puolustusliittoon, joksi aiotaan kehittää myös Euroopan unionia. Siinä suhteessa on aika merkittävää, että edelleen puhutaan, että meidän ulkopoliittikkamme peruslinja on liittoutumattomuus.

Ed. Lipponen sanoi, että me olemme kypsyneet eikä tarvitse tempoilua ulkopoliitikassa. Minusta tempoilua on se, mitä nyt on tapahtunut. Jos ajattelemmekin, millä tavoin määrittelimme vielä muutama kuukausi sitten, viime syksynä, Suomen ulkopoliittista linjaa ja minkälaisia käänteitä siinä on tapahtunut, se on tempoilua, joka ei todellakaan osoita, että ulkopoliittikan linjasta olisi käyty perusteellista keskustelua.

Ed. Lipponen puhui torjuntahävittäjistä ja totesi, että Euroopan yhteisön maat eivät hyväksyisi Suomen pienempää puolustustasoa tai -budjettia. Siitä minulle tulee ensimmäisenä mieleen kysymys: Kun Suomi on nyt kovin paljon alempana kuin monet Euroopan yhteisön maat, vaatiiko Euroopan yhteisö tai tuleva Euroopan unioni vastaavasti Suomen korottamaan puolustusbudjettiaan ja puolustuksen tasoaan? Siihen näyttää jo hallitus valmistautuvan. En usko, että torjuntahävittäjien osto esimerkiksi Ruotsista olisi tehnyt Suomesta Euroopan puolustusjärjestelmän koekaniinia.

Lopuksi totean vielä, että eräs syy siihen, että ei näytä edustajia kiinnostavan, on se, että eduskunnalla ei ole päättäväisyyttä ulkopoliittikan linjan määrittelyissä. Tämänkin sopimuksen voimme nyt vain hyväksyä tai hylätä.

Ed. Lipponen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolalle huomauttaisin, että hän ei ole täällä enää toimittajana, vaan hän on kansanedustajana ja puhuu omassa asiassa. Minä tarkoitan sitä, että meillä on tarvetta itsekritiikkiin, mutta tästäkin voidaan tehdä sisäpolitiikan välikappale. Kaikenlaiset jeesukset, joilla ei ole mitään kantaa lyödä nyrkkiä pöytään Jeltsinin edessä, paljon vähemmän kuin aikaisemmin luultavasti, ovat nyt liikkeellä, puhumattakaan vuorisaarnaajista, suurista intellektuelleista, joita nostetaan framille.

Ed. Wahlströmille: Suomella tulee tietysti olemaan omat ajatuksensa silloin, kun todennäköisesti EY:n jäsenenä joudumme ottamaan kantaa EY:n puolustuksen järjestämiseen. Nyt kun puhutaan puolustusliitosta, kaikkihan nämä ovat yksilöllisiä tapauksia historiassa kulloisessakin tilanteessa. Me emme vielä tiedä, mitä siitä tulee. Ääriäsemmällä on edelleenkin sama vanha Pavlovin koira -suhtautuminen, että kun kuullaan sana Nato, ryhdytään erittämään.

Me olemme sopeutuneet muutokseen, eikä se ole ollut mitään tempoilua. Olemme todella ehkä viime tingassa sopeutuneet, mutta asiat on voitu hoitaa. Mitä tulee puolustusmenojemme tasoon, tarkoitan sitä, että ei meidän pidä kuvitella, että me voimme mennä EY:hyn muiden siivellä puolustusasioissa olettaen, että täällä sallittaisiin jokin heikko kohta EY:n puolustuksessa. Mutta ei sekään ole mikään erityinen ongelma, jos lähdemme siitä, että niin kuin tähänkin asti hoidamme puolustuksemme ja mitoitamme sen Suomen oloihin sopivalla tavalla.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lipposelle haluan sanoa tiedoksi, jos se nyt mitään painaa, että en ole sen enempää toimittajana kuin poliittikkonakaan käynyt Moskovassa yhdessäkään valtuuskunnassa. Pari kertaa olen vierailut siellä. Toinen oli seminaari, joka kesti kaksi päivää, ja toinen oli yksityisenä henkilönä tehty työmatka.

Ed. Lipponen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ehdotan, että tämä ilmoitus liitetään ed. Ukkolan meriittilistaan myönteisessä hengessä.

Ed. Mäkelä: Arvoisa puhemies! Kun hallituksen esitys Suomen ja Venäjän väliseksi sopimukseksi oli eduskunnassa maaliskuussa ensi kerran esillä, kiinnitin silloin puheenvuorossani huomiota sopimuksen eräisiin ilmiselviin heik-

kouksiin ja jopa suurempiin tulkinnanvaraisuuksiin kuin aikaisemmassa, nyt historiaan siirtyneessä yya-sopimuksessa oli.

Eräs kritiikin kohteeni oli sopimuksen 3 artikla, joka käsittelee Suomen ja Venäjän välistä rajaa. Sopimuksen mukaan osapuolet sitoutuvat säilyttämään yhteisen rajansa hyvän naapuruuden ja yhteistyön rajana Etykin päätösasiakirjan mukaisesti loukkaamattomana ja koskemattomana. 3 artikla merkitsee käytännössä sitä, että Suomi vapaaehtoisesti luopuu mahdollisuudesta sopimusteitse tarkistaa maamme itärajaa sodissa menetettyjen alueiden ja erityisesti Karjalan palauttamiseksi takaisin Suomelle. Etykissä hän nimenomaan sovittiin periaatteellisesti, joskaan ei juridisesti, että Etyk-valtioiden rajat ovat pyhiä ja koskemattomia. Tämä on Etykin henki, vaikkakin Itä-Euroopan kuohunnoissa uusia valtioita syntyy ja rajoja pyritään väkivalloin muuttamaan, mistä entisen Jugoslavian tilanne on verisin esimerkki. Mielestäni Suomen ja Venäjän väliseen sopimukseen ei olisi pitänyt sisällyttää lainkaan raja-artiklaa. Miksi Suomi tietien tahtoen haluaa nyt luopua mahdollisuudesta saada sodan julmalla vääryydellä riistetty Karjala takaisin?

Arvoisa puhemies! Kannatan, kuten koko puolueeni SMP, hyviä ja luottamuksellisia suhteita naapurimme Venäjän kanssa. En kuitenkaan ymmärrä, miksi meidän jälleen pitäisi tehdä itänaapurimme kanssa valtiosopimukseksi katsottava asiakirja, joka heijastaa enemmän vuosikymmenten takaisia diktatuuri-Neuvostoliiton ja demokratia-Suomen välisiä kylmän sodan aikana solmittuja suhteita kuin tämän päivän Euroopan valtioiden välisiä, todelliseen tasa-arvoon ja taloudellisen yhteistyön laajentamiseen tähtääviä uuden aikakauden suhteita. Eivät demokraattiset maat, demokratiaanhan myös Venäjä on pyrkimässä, tarvitse keskenään tällaisia menneen ajan riippakivisopimuksia.

Mielestäni Suomen ja Venäjän välisissä sopimuksissa voitaisiin keskittyä vain talous- ja kulttuurikysymyksiin, ympäristöongelmiin, kansallisuusasioihin ja kuolemanvaarallisten ydinvoimalojen turvallisuuden lisäämiseen ja turvallisuuskysymyksiin jne. Ei missään muussa länsimaassa, puhumattakaan Pohjoismaista, ole tehty tämänhenkistä valtiosopimusta Venäjän kanssa. Ranskan ja Saksankin tekemät sopimukset ovat hengeltään aivan toisenlaiset.

Vaikka maaliskuussa sopimusta eduskunnassa käsiteltäessä sanoinkin kaikista epäilyksistäni huolimatta tulevani äänestämään sopimuksen

puolesta, niin nyt ulkoasiainvaliokunnan mietinnön valmistuttua en ole siihen enää valmis. Valiokunta ei mielestäni ole halunnut tarkastella sopimusta riittäväällä kritiikillä vaan pyörittelee sopimustekstin asioita samassa ylistävässä hengessä kuin hallituskin. Koska Suomi ei mielestäni tällaista sopimusta enää 1990-luvun Euroopassa itänaapurinsa Venäjän kanssa tarvitse ja koska en tällaisen sopimuksen hyväksymisellä voi lyödä maamme karjalaisten ja Suomen kansan laajojen piirien Karjalan palauttamiseen liittyviä toiveita kuoliaaksi, ehdotan sopimuksen hylkäämistä.

Ed. S u h o n e n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Mäkelän tekemää sopimuksen hylkäys-ehdotusta.

Minunkaan mielestä eduskunnalla ei ole mitään syytä mennä hyväksymään tällaista Suomen ja Venäjän välistä riippakivisopimusta. Suomea on toisen maailmansodan jälkeen nöyryytetty sekä yya-sopimuksella että Pariisin rauhansopimuksella, joten eiköhän uuden ja toisenlaisen suurvaltajännitteistä vapaan Euroopan synnyttyä Suomenkin olisi vihdoin aika lopettaa rähmälläänolo itänaapurin nähden. Olen muuten myös sitä mieltä, ettei meidän pidä mennä rähmälleen myöskään Brysselin edessä.

Sopimus on siis täysin tarpeeton, kun lähдемme siitä, että Suomen ja Venäjän väliset asialliset ja luottamukselliset ulkopoliittiset suhteet voidaan tänään hoitaa ilman menneitten aikojen sopimusliturgiaa ja hymistelyä. Ed. Mäkelän mainitsemat talous- ym. asiat ja niistä tehtävät sopimukset ovat eri asia.

Jos eduskunta hyväksyy sopimuksen, niin se loukkaa syvästi Suomen kansan ja erityisesti sen karjalaisen väestön tunteita. Vaikka entinen Neuvostoliitto on kuollut, Suomi käytännössä hyväksyy uudenkin sopimuspuolen eli Venäjän kanssa Karjalan sodan jälkeisen pakkoluovutuksen nyt uudella, nykyisen rajan vahvistavalla sopimuksella. Suomen vaakunassa oleva leijona on menossa rähmälleen. Pitäisi harkita jo jäniksen vaihtamista leijonan tilalle, joka kuvastaisi paremmin Suomen tämän päivän päättäjien luonteenlaatua.

Ed. L a i n e : Rouva puhemies! Äsken kuulujen puheenvuorojen johdosta totean, että SMP:n presidenttiehdokas Aittoniemi on valiokunnan mietinnöt ainakin hyväksynyt niin tämän kuin lähialuesopimuksenkin osalta.

Kun täällä oli keskustelua siitä, onko Suomen ulkopoliittikka ollut viime aikoina tempoilevaa vai ei, niin tässä mielipiteenvaihdossa yhdyin täydellisesti ed. Wahlströmin käsitykseen. Nimenomaan ed. Wahlström ymmärtääkseni tarkoitti sitä, mitä Suomen ulkopoliittisen johdon taholta lähinnä ulkoministerin suulla on viimeksi kuluneiden kuukausien aikana kerrottu suhtautumisesta EY-integraatioratkaisuihin. Siinä hän päivä toisensa jälkeen ilmausit ja tavoitteet ovat muuttuneet.

Ed. Kohijoki kävi sotahistoriaa läpi. Hän unohti kuitenkin, vaikka kauas taaksepäin katsoikin, esimerkiksi saksalaisten tihtiyöt Suomessa, niiden aiheuttamat ongelmat ja vaikeudet. Mutta kun itse katson jo kauan sitten olleen tarpeellista nousta juoksuhaudoista, niin en näihin kysymyksiin pitemmälti palaa.

Kun tänään esillä olevat valtiosopimukset Suomen ja Venäjän suhteiden perusteista ja lähialueiden kanssa tapahtuvasta yhteistyöstä olivat esillä eduskunnassa 13.3. tänä vuonna tapahtuneessa hallituksen asianomaisten esitysten lähetekeskustelussa, sopimuksiin suhtautumisessa vallitsi varsin erilaisia mielipiteitä. Ymmärsin esimerkiksi ed. Mäki-Hakolan silloin vastustaneen sopimuksia viittaamalla professori Ilkka Saraviidan julkisuudessa lausumiin mielipiteisiin. Kuten ulkoasiainvaliokunnan mietinnöstä on luettavissa, valiokunta on kuullut professori Saraviitaa ja esittää yksimielisesti sopimuksen hyväksymistä.

Todettakoon myös, että perustuslakivaliokunta kuuli mm. professori Saraviitaa käsitellessään lähialuesopimuksesta annettavaa lausuntoaan ulkoasiainvaliokunnalle. Tältäkin osin sekä perustuslakivaliokunnan lausunto että ulkoasiainvaliokunnan mietintö ovat yksimielisiä.

Esillä olevat Suomen ja Venäjän kesken solmitut sopimukset ovat erittäin merkittävät. Mielestäni ne vastaavat Suomen kansallisia etuja. Niiden pohjalta on mahdollisuus vakiinnuttaa ja kehittää yhteistyösuhteita. Suomen kannalta on syytä muistaa, että Venäjä on ja pysyy suurvaltana ja Suomen naapurina. Sillä tulee olemaan tärkeä asema yhteistyökumppanina, Pohjois-Euroopan turvallisuuden vakauttajana ja yleiseurooppalaisen yhteistyön edistäjänä. Näin lausuessani olen optimisti, vaikka juuri tänään voisi esittää toisenlaisiakin arvioita.

Lähetekeskustelussa toivoin, että ulkoasiainvaliokunta voisi osoittaa, miten esillä olevia sopimuksia voitaisiin käyttää esimerkiksi Suomen ja Venäjän sekä Suomen ja sen lähialueiden

taloudellisen yhteistyön kehittämiseen esimerkiksi Viipuri — Pietari-erityistalousvyöhykkeellä ja suomalaisten osallistumisella tällä alueella tapahtuvaan yhteistyöhön. Toivoin myös, että näillä sopimuksilla voitaisiin luoda edellytyksiä maassamme vallitsevan työttömyyden lievittämiseen.

Suomen ja Venäjän taloudellinen yhteistyö on tällä hetkellä niin alhaisissa lukemissa, että tarvittaisiin todella voimakkaita toimenpiteitä tilanteen korjaamiseksi. Realistisista ongelmista ja vaikeuksista huolimatta lienee kuitenkin tarpeellista tunnustaa, että suomalaisen osapuolen piirissä erityisesti tiettyjen liikemiespiirien ja ehkä myös viranomaisten keskuudessa vallitsee nyt kohtuuton pessimismi ja haluttomuus kehittää yhteistyösuhteita. Siitä sitten seuraa saksalaisten, italialaisten, ranskalaisten ja monien muiden tunkeutuminen siihen tilaan, joka oli suomalaisten hallittavissa aikaisemmin.

Joukko suomalaisia kansanedustajia tapasi viime tiistaina aamulla täällä eduskunnassa vierailleen Marin tasavallan presidentin Vladislav Zotinin, valtiosihteeri Nikolai Rybakovin ja ympäristöministeri Aleksander Avdejevin, jotka esittivät monia konkreettisia yhteistyömahdollisuuksia esimerkiksi metsäteollisuuden jalostusasteen kohottamisessa, monitoimikoneiden hankinnassa, yhteisyritysten perustamisessa, vaihtokaupan kehittämisessä, liikemiesten kouluttamisessa jne. Viittauksiimme velkaongelmasta nämä valtuuskunnan jäsenet vakuuttivat Venäjän hoitavan velkojensa maksamisen.

Suomen ja Venäjän taloussuhteiden tilaa tällä hetkellä kuvastaa se, että kun aikaisemmin raakaöljy hankittiin pääosin Neuvostoliitosta, niin kuluvan vuoden aikana ei Neste Oy:n edustajien kertoman mukaan ole tullut ainuttakaan tonnia raakaöljyä Venäjältä. Sen sijaan esimerkiksi maakaasutoimitukset ovat jatkuneet ja myös kasvaneet.

Suomella olisi nyt tuhannen taalan paikka panna likoon entisajan juhlapuheissa mainostettu ja muun lännen kadehtima idänkaupan asiantuntemuksensa. Olihan Suomi pitkään Neuvostoliiton tärkein läntinen kauppakumppani, jopa Saksan kaltaista talousmahtiakin isompi. Moisia kauppasuhteita ei sentään ylläpidetty pelkän poliittisen veljeyden voimin itään kumartamalla. Suomelle oli ominaista osaaminen, markkinoiden tuntemus ja sopiva tuotevalikoima: Järeät koneet ja laitteet, laivat, teollisuuskombinaatit, hotellit ja jopa kokonaiset kaupungit olivat suomalaisen idänkauppamiehen valtteja.

Täällä viitattiin äsken valuuttaongelmaan, ja sehän on yksi niistä reaalisista vaikeuksista ja ongelmista. Toivoisin kuitenkin, että Suomessa voitaisiin lähteä siitä, että vaikka idänkauppa nyt on romahtanut ja jäänyt lähes nollatasolle, sitä kuitenkin tarjoaa edelleen huimat mahdollisuudet myös Suomelle. Jotta näitä mahdollisuuksia voitaisiin tulevaisuudessa hyväksi käyttää, niin mielestäni tulisi liike-elämässä ja teollisuuden piirissä yrittää toimia rivakasti, kilpailuhenkisesti ja päättäväisesti. Mutta tämä ei yksinään riitä. Molemmiin puolin tässä suhteessa ponnistuksia tarvitaan.

Erittäin paljon Suomi voisi kehittää yhteistyötä Venäjän kanssa ympäristöalalla, jolla Suomella on taitoa ja tietoa ehkä enemmän kuin naapurissa, mutta tekemistä on nimenomaan Venäjän alueella tavattoman paljon.

Monia ongelmia on, paitsi niitä joihin edellä viittasin. Tarkoitin myös niitä vihamielisiä purkauksia, joita näyttää tapahtuvan rajan molemmilla puolilla. Eräs sellainen oli kokonainen hyökkäysten sarja suurlähettiläs Derjabinin nimistystä vastaan. Myös Zhirinovskin typeriä lausuntoja on meillä käytetty monen kaltaisten epäluulojen kylvämiseen Venäjää vastaan. Onpa näihin lausuntoihin viitaten haettu sotilaallista ja poliittista turvaa lännestä niin hävittäjähankintojen kuin myöskin EY-jäsenyyden tavoittelun muodossa. Viime mainittuakin on perusteltu mm. niillä mielipiteillä, jotka mainitun henkilön suusta suomalaisten tiedotusvälineiden etäisyydelle on kantautunut.

Mutta on rajan toisella puolella muunlaisiakin hälyttäviä merkkejä. Luin 25. huhtikuuta tänä vuonna Petroskoissa ilmestyneistä Karjalan Sanomista mm. seuraavan tekstin, lainaan pienen osan: "Suomettuminen eli itsesensuuri sijoittuu sodanjälkeiseen aikaan, kuumimmillaan Kekkonen valtakauten, ja se voidaan katsoa päättyneeksi vasta nyt. Suomettuminen on käsite, joka tarkoittaa sitä varovaisuutta ja liehittelevää tapaa, jolla suomalaiset suhtautuivat Neuvostoliiton. Suomettumisen keskushenkilö oli Urho Kekkonen, jonka aikana suhteet Neuvostoliittoon lämmitettiin suorastaan äiteliksi." Tämän lainauksen synty Karjalan Sanomissa selittyy ilmeisesti sillä kirjalla, joka Suomessa joitakin aikoja aikaisemmin ilmestyi ja jossa kerrottiin rähmällään olosta. Tämä kai oli seuraus siitä.

Palaan ulkoasiainvaliokunnan mietintöön siitä osin, kuin korostetaan alueellisen yhteistyön merkitystä. Mielestäni tässä ulkoasiainvaliokun-

ta osuu hyvin oikeaan ei vain tarkoittaen lähi-alueyhteistyötä vaan myös sitä yhteistyötä, jota Itämeren alueen piirissä on harrastettu jonkin aikaa, joidenkin vuosien aikana, ja jonka kehittämiseen viime vuosina Itämeren ympärysaltojen piirissä on melko lailla huomiota kiinnitetty.

Suomen ja Venäjän suhteiden kehitys edistää yleiseurooppalaista kehitystä, ja tässä mielessä Suomen ja Venäjän suhteiden kehitys liittyy yleiseurooppalaiseen yhteistyöhön. Siitä huolimatta ei mielestäni kuitenkaan voida tulkita niin, että maittemme yhteistyö riippuisi kokonaan yleiseurooppalaisen yhteistyön kehityksestä. Minun käsitykseni mukaan Suomen ja Venäjän yhteistyöllä, vaikka se edistää yleiseurooppalaista yhteistyötä, kuitenkin on itsenäinen merkitys ja sitä myös tältä pohjalta on välttämätöntä kehittää.

Ed. Wahlström: Arvoisa puhemies! Puutun muutamaa kohtaan siitä huolimatta, että niihin oikeastaan täällä jo aiemminkin on puututtu, koska katson ne tärkeiksi.

Nimittäin tämän sopimuksen 4 ja 5 artikla ovat herättäneet keskustelua sopimuksen mahdollisista välittömistä tai välillisistä sotilaallisista velvoitteista. Niihin täällä jo aiemmin mm. valiokunnan puheenjohtaja Paasio puuttui ja ed. Laine. Eräät asiantuntijat, mm. professori Sara-viita, ovat julkisuudessaakin pitäneet sopimuksen soveltamisalaa tässä mielessä jopa yysopimusta laajempana. Tämän vuoksi on mielestäni erittäin hyvä, että valiokunta on selkeästi ja yksimielisesti määritellyt kantansa kyseisiin artikloihin.

Näissä artikloissahan viitataan YK:n peruskirjaan, jonka 51 artikla määrittelee jäsenvaltioiden mahdollisuuden yhteiseen puolustukseen. Valiokunta on kuitenkin sitä mieltä, ettei mainittu oikeus yhteiseen tai erilliseen puolustukseen voi luoda jäsenvaltiolle, joka joutuu aseellisen hyökkäyksen kohteeksi, velvoitetta puolustautua yhdessä muiden jäsenvaltioiden kanssa eikä toisaalta automaattista oikeutta toisille jäsenvaltioille osallistua hyökkäyksen kohteeksi joutuneen jäsenvaltion puolustukseen. Valiokunta siis katsookin, ettei viittaus YK:n peruskirjaan sisällä edes välillisiä sotilasluonteisia velvoitteita. Toivottavasti eduskunta hyväksyessään tämän mietinnön ja sopimuksen samalla panee pisteen spekulatioille sopimuksen sotilaallisesta luonteesta.

Valiokunta on myös kiinnittänyt huomiota Venäjän joukkojen siirtoon Suomen lähialueille

ja katsonut siirtojen johtuvan ensisijaisesti joukkojen sijoittamisvaikeuksista. Kuitenkin valio-kunta katsoo, että tilanne olisi mahdollisimman pian palautettava ennalleen vähentämällä sotilaallisia keskittymiä hallitusti myös Suomen lähialueilla. Pääministeri Aho on eräässä puheenvuorossaan esittänyt saman kaltaisia toiveita. Toisaalta parastaikaa vierailulla Ukrainassa oleva tasavallan presidentti on siellä vedonnut ase-riisunnan puolesta. Tämä on erittäin hyvä asia.

Mutta tätä taustaa vasten tuntuvat hallituksen hävittäjäpäätökset ja pääministerin puheet USA:n matkalla omituisilta. Jos Suomi todella kannattaa aseriisuntaa, miksi hankimme hävittäjiä, joiden tulivoima on vähintään kaksinkertainen nykyisiin verrattuna ja hinta hirvittävä? Vai hankitaanko niitä nyt sitten todella sitä vastaan, että Venäjällä on joukkoja Suomen rajan takana?

Nythan pääministeri on anellut Yhdysvalloissa ns. liittolaisalennusta koneiden hinnasta. Suomi ei toki ainakaan vielä ole USA:n liittolainen, eikä Suomen puolueettomuutta pitäisi eikä voi hinnoitella 500—600 miljoonan markan arvoiseksi, kuten pääministeri Aho on tekemässä. Eräässä lehtiotsikossa ylistettiin, että hän on luopunut poliittisesta liturgiasta, mutta jos liturgiasta luovutaan, niin ei pitäisi sentään ruveta höpertelemään mitä sattuu. Pääministeri Aho tuskin puuhailee ilman tasavallan presidentin suostumusta, ja se on sitä huolestuttavampaa.

Kuten täällä jo aikaisemmin totesin, Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittiset linjaukset ovat muuttumassa hurjalla vauhdilla, jos vaikka verrataan niihin ilmaisuihin, mitä hallitus vielä viime marraskuussa käytti esitellessään ulkopoliittisen selontekonsa. Suomi on nyt todella rähmällään, niin kuin täällä ed. Suhonen mainitsi, mutta nyt ollaan rähmällään Euroopan yhteisöön ja länteen päin. Ulkoasiainvaliokunta ei tietenkään näitä hävittäjäasioita käsitellyt, koska ne eivät tähän liittyneet, mutta sinänsä liittyvät kyllä ulkopoliittiseen keskusteluun ja ulkopoliittiseen päätöksentekoon mitä merkittävimmän.

On hyvä, että uusi sopimus on tehty. Neuvoteluthan aloitettiin silloisen Neuvostoliiton kanssa yya-sopimuksen korvaamiseksi ja nyt rakennellaan uutta sopimusta. Ed. Kohijoki ei varmaan ole ainoa, joka on jäänyt juoksuhautoihin. Minusta on paljon kummallisia puheita liikkunut julkisuudessa nyt korvattavasta yya-sopimuksesta. Nyt puhutaan ikään kuin yya-sopimuksen vuoksi aika vuodesta 48 olisi ollut pel-

kää kurjuutta ja onnettomuutta Suomenmaassa. Siihen henkeen täällä muun muassa ed. Mäkelä puhui tuosta sopimuksesta. Totuus on mielestäni toinen. Suomi on menestynyt hyvin verrattuna muihin maailman maihin mihin tahansa maahan verrattuna, ja ainakin osaksi yya-sopimus ja sen tarjoama yhteistyö on ollut siinä ansiona. Totta kai me tiedämme kaikki ne rasitteet, mitkä siihen sopimukseen ovat liittyneet, mutta kukaan ei kai nyt voi väittää, että Suomella olisi mennyt erityisen huonosti, ja siinä mielessä tuo sana "suometuminen" minusta on aivan myönteiseksi käännettävissä. Sitä ei nyt tietenkään voi kääntää, koska sille on annettu määrätty merkitys.

Tietenkään näiden uusien sopimusten merkitystä ei voi liioitella, mutta ei myöskään vähätellä. Toivottavasti ne luovat hyvän hyödyllisen yhteistyön pohjan, mutta pelkät puheet ja sopimukset eivät riitä, tarvitaan myös resursseja.

Eräs sellainen, mikä näyttäisi vaativan enemmän, on ympäristöyhteistyö. Valiokuntahan onkin käsitellessään yhteistyön painopistealoja nimenomaan korostanut ympäristöyhteistyön merkitystä ja pitää myönteisenä kestävästä kehityksen periaatteen mainitsemista tässä yhteydessä. Valiokunta haluaa korostaa nimenomaan pitkän aikavälin vaikutusten merkitystä ympäristöyhteistyössä ja edelleen toteaa, että on hyvä, että on ympäristönsuojelun alalla sopimus, jolla mm. perustetaan maidenvälinen ympäristönsuojelun yhteistyökomissio konkretisoimaan yhteistyön kohteita ja muotoja. Tämä on hyvä, mutta ne varat, joita näkyy esitettävän, mitä esimerkiksi tämän vuoden budjetissa oli — ja valitettavasti todennäköisesti ensi vuoden budjetissa vielä vähemmän — eivät kyllä vastaa sitä tavoitetta, että ympäristöyhteistyötä erityisesti kehitettäisiin.

Immettelen sitä, että täällä ed. Mäkelä ja myös muut SMP:n edustajat hyökkäsivät tätä sopimusta vastaan ja ed. Mäkelä sanoi, että Suomi luopuu hyväksymällä 3 artiklan oikeudestaan neuvotella. Sopimushan nimenomaan tähdentää Etykin päätösasiakirjaa ja sitä, että neuvotellen voidaan myös rajoja muuttaa, mikäli se olisi tarpeellista.

Toiseksi immettelen, että SMP:n ed. Mäkelä näkee tarpeettomiksi tällaiset sopimukset. Siitä kai sitten johdonmukaisesti seuraa, että mitään sopimuksia ei valtioiden välillä pitäisi hyväksyä. Ehkä on niin, että SMP myös vastustaa kokonaan esimerkiksi Eta-sopimusta, joka on monin verroin laajempi, suurempi sopimus, yksityiskohtaisempi kuin tämä, mikä nyt Venäjän kanssa on solmittu.

Lopuksi vielä muutama sana tämän ehkä jonkin asteisesta merkityksestä valtiosäännön kannalta. Perussopimuksessa puhutaan siitä, että myös kansanedustuslaitosten välillä olisi yhteistyötä. Valiokuntahan on sitä mieltä, että siinä on uusia aineksia yhteistyölle, joka aikaisemmin on katsottu kovin tarkasti rajatuksi vain tasavallan presidentin toimeksi.

Mutta samalla en voi olla esittämättä sitä toivomusta, että ulkopoliitikassa yleensä valtaa delegoitaisiin ja eduskunta saisi enemmän päättäväisyyttä silloin, kun ulkopoliittisia linjoja käsitellään. Nyt todellakin ulkopoliittikan linjamuutokset ovat tapahtuneet paljolti ilman julkista keskustelua ja päätöksentekoa. Toki on niin, että nykyisen hallitusmuodon mukaan tasavallan presidentillä on täysi oikeus näitä linjoja vetää, mutta se ei kyllä vastaa nykyaikaa. Erityisesti kun kansainvälinen yhteistyö lisääntyy, pitäisi myös eduskunnan valtaa — se merkitsee tietysti myös eduskunnan luottamusta nauttivan hallituksen valtaa — ulkopoliittisessa päätöksenteossa ja käytännössä lisätä.

Ed. Lippinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Wahlströmiä kangertaa torjuntahävittäjien tulivoima. Tietysti koneet jo pelkällä metelillään ovat varsin pelottavia, mutta niitähan pitää verrata muihin ympäristössä oleviin koneisiin ja tulivoimaan. Jos voidaan ostaa edullisesti koneita, joilla todella voidaan risteilyohjusten ja pommikoneiden uhka tehokkaasti torjua, niin parempi niin.

Harmittavaa tässä ratkaisussa on ollut se, että sen perusteita ei ole millään tavalla julkistettu. Ei ole mitään selvitystä annettu siitä, mitä tämä hankinta tulee todella maksamaan, ja onhan tietysti erikoista, että pääministeri on tinkimässä 600:aa miljoonaa. Mutta ei tämäkään vielä mitään sen kummempaa ole. Olemmehan me hankineet MiGejä. Me ostamme nyt valtavasti aseita Itä-Saksan jäämistöstä. Otamme sieltä, mistä edullisimmin saamme, toivottavasti.

Ulkopoliittikan tempoilusta: Se tietysti tuntuu tempoilulta, kun ed. Wahlström joutuu raiteistansa tulemaan ulos. Se on kyllä varmasti vaikeaa ja sitä vaikeampaa todella, mitä heikommin havainnoidaan se, mitä ympäristössä tapahtuu.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Wahlströmin puheenvuoro oli mielenkiintoinen kuunnella ja seurata siinä katsannossa, millä tavalla hän toi asiat esille. Nimittäin puheenvuorosta oli hyvin selvästi luet-

tavissa, että kun pääministeri Aho on neuvottelemassa 600 miljoonan alennuksista hävittäjäkauppoihin Yhdysvaltojen kanssa, niin ed. Wahlström näki siinä selvän ulkopoliittisen signaalin. Ulkopoliittinen signaali kytkeytyy siihen, että ne konventionaaliset vastaavan alennuksen saajat ovat Yhdysvaltain Nato-liittolaisia. Siis syntyy selvä rinnasteisuus siihen, että muutkin näkevät, että Suomi haluaa tulla rinnasteiseksi Yhdysvaltain Nato-liittolaisten kanssa.

Toinen hyvin merkittävä näkökohta on, että tilanteeseen liittyi se, kuka keskeisiä ulkopoliittisia signaaleja Suomen puolesta nykyisin lähettää: tässä tapauksessa pääministeri eikä tasavallan presidentti, jolle perustuslakien mukaan ulkopoliittikan johto kuuluu. Toisin sanoen käytännössä onkin tapahtunut signaalin lähettäjässä keskeinen muutos. Nämä ovat hyvin mielenkiintoisia puheita, koska niillä viestitään ulospäin merkittäviä asioita ja kerrotaan, millä tavalla tällaisia tapahtumia ehkä muutkin analysoivat.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Wahlströmin ansiokkaan puheenvuoron johdosta esitän seuraavaa: En oikein ymmärtänyt, mitä tarkoittitte, että olisi aivan kuin uusi asia hävittäjien hankinta meidän puolustusvoimillemme. Onhan selvää, että jos puolustusvoimien nykyiset hävittäjät rupeavat vanhenemaan ja ne täytyy uusia, niin silloin ostetaan parhaat mahdolliset ja sieltä, mistä saadaan edullisesti. Viime vuosikymmen on ollut vuosikymmen, jolloin puolustusvoimissa on uusia maavoimia. Nyt on ilmavoimien vuoro. En ymmärrä, että hävittäjien hankinta on mikään uusi asia.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En minä oikein tunnusta, että olisin jotenkin pahasti raiteiltani mennyt, kun arvostelen sitä tapaa, jolla hallitus muuttaa ulkopoliittista linjaansa. Olen aiemminkin todennut, että jos kerran halutaan muuttaa ulkopoliittinen linja, niin se pitäisi sanoa. Nythän ongelma on se, että vielä ulkopoliittisessa selonteossa ja EY-selonteossakin hallitus edelleen puhuu, että Suomen perinteinen puolueettomuus korostuu nykyisessä tilanteessa ja että linjan keskeinen sisältö on liittoutumattomuus ja itsenäinen puolustus. Suunnilleen näin se sanotaan. Tosiasiassa kuitenkin liittoutumattomuudestakin ollaan luopumassa. Sen vuoksi minusta tämän tyyppinen ulkopoliittisen linjan muutos on tempoilevaa ja epärehellistä käytäntöä.

Mitä tulee ed. Ala-Harjan kommentteihin, että ei tämä ole mikään uusia asia, ei hävittäjä-hankinta ole todellakaan uusi asia, mutta uusia ovat siinä monet poliittiset ulottuvuudet. Eikä sekään ole uusi asia, että vastustan hävittäjien hankkimista tässä määrin, niin kuin vasemmistoliitto on vastustanut ja esittänyt, että koko hankinta otettaisiin uudelleen harkittavaksi. Sveitsissä mm. kävi niin, että siellä tehtiin päätös hankkia vain puolet siitä määrästä, mitä aikaisemmin oli esitetty. Suomessakin olisi todella syytä miettiä, miten paljon ristiriidassa Suomen käytäntö tosiasiaissa on verrattuna siihen, että yleensä aseistusta vähennetään Euroopassa.

Työministeri K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Kykenemättä aiemmin seuraamaan keskustelua saatoinkin nyt kuitenkin huomata, että edustajien keskuudessa esitettiin väite, jonka mukaan äskenen päätös olisi ollut luonteeltaan poliittinen. Haluan mahdollisimman selvästi todeta tässä yhteydessä, että sellainen se ei ole. Perusteet ovat täysin toisen tyyppisiä. Linjan johdonmukaisuus näkyy Suomen aiemmissakin vastaavan luonteissa hankinnoissa. Olemme voineet aiemminkin tehdä hankintamme sieltä, mistä se on tarkoituksenmukaisimmin ollut Suomen omien intressien valossa toteutettavissa. Näin on tehty Neuvostoliitosta ostoja sotilastarpeisiin, näin tehdään tänä päivänä myös entisen DDR:n alueelta olevina hankintoina ja näin tehdään myös tässä tapauksessa Yhdysvaltain suunnasta. Tässä ei ole mitään uutta poliittista mystiikkaa, eikä tästä ole vedettävissä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyen mitään uusia johtopäätöksiä.

Ed. L i p p o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voin yhtyä ministeri Kanervaasiin, että ei tässä hankinnassa välttämättä ole mitään erityistä, mutta tulkinnan vapaus jätettävään. Miksi hallitus jättää kertomatta hankinnan perustelut? Ei ole minkäänlaisia perusteluja esitetty siitä, miten juuri tähän tyyppiin on päädytty. Mitkä ovat kustannukset? Mitkä ovat vaikutukset puolustuspolitiikkaan ja muiden puolustushaarojen kehitykseen? Tämä on täysin vanhanaikaista, brezhnevilaista politiikkaa tässä asiassa. Niidenkin, jotka hävittäjähankintaa kannattavat, on vaikeata suunnistautua tässä tilanteessa, kun perusteet jätetään kertomatta.

Ed. Wahlströmmille tempoilusta: Suomen ulkopoliitikassa on jatkuvuus idänsuhteissa ja sopeutuminen läntiseen integraatioon. Ei tässä ole mitään erikoista. Aina Suomen ulkopoliittikka

on ollut käytännön läheistä, pragmaattista. Ed. Wahlströmmiltä on vain jäänyt huomaamatta, mitä ympäristössä tapahtuu. Se, että ulkoministeri sekoilee ja on tullut joskus sanoneeksi, että mikään ei koskaan muutu Euroopassa, ei ole meidän ongelmamme. Se on ulkoministerin ongelma.

Työministeri K a n e r v a : Arvoisa puhemies! En uskon, että voi niin dramaattista sanaa tähän yhteyteen tuoda luonnehtimaan hävittäjäkauppoja kuin ed. Lipponen käytti luonnehtiessaan sitä salailuksi. On tietysti selvää, että yksityiskohdissa on taatusti Yhdysvaltain hallituksen ollessa toinen kaupan osapuoli kaupan ehtoja, jotka ovat taatusti luonteestaan riippuen salaisia. Osa asioista on täysin selkiintymättömiä. Tiedämme kutakuinkin kuitenkin määrän. Kymmen seuraavan vuoden aikana jokaista päivää kohti noin 5 miljoonalla markalla on tämän kaupan myötä toinen osapuoli sitoutunut suomalaisia tuotantoa hankkimaan itselleen, jos sen tasaisesti jakaa edessä olevalle ajanjaksolle.

Minusta tuntuisi täysin ymmärrettävältä, jos tämän ratkaisun pääperiaatteet olisivat hyvinkin eduskunnassa esitettynä ilmavoimien ja Suomen puolustusvoimien toimesta niin kuin ne on hallitukselle esitetty. Olen ne kuullut. Olen keskustelua kyennyt tietysti koko lailla hyvin seuraamaan, mutta en ole tiennyt, että argumentit, joita siinä oli käytetty, olisivat jollain tavalla kansanedustajilta suojattuja tai salattuja. Mitään sen tyyppistä asioita ei ole. Kyllä ne olivat hyvin selkeästi tilastoitavissa ja nähtävissä olevia perusteluja, joiden varassa tähän ratkaisuun päädyttiin.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kanervalle kommentti, kun hän sanoi, että hävittäjähankintoihin ei sisältynyt mitään ulkopoliittista perustetta. Totean vain, että politiikassa lienee usein niin, että olennaisinta on se, miltä asiat näyttävät, eikä se, mitä ne ehkä pohjimmaltaan ajateltuna ovat.

Tässä tapauksessa on nyt käynyt niin, että kun arvoisa pääministeri lähti tinkimisreissulleen Yhdysvaltoihin ja on viestittänyt rinnasteisuutta Nato-liittolaisiin Yhdysvaltain kauppa-käyttäytymisessä hävittäjähankintoihin liittyen, niin on nimenomaan vahvistettu sitä mielikuvaa, että tässä olikin ulkopoliittisesta ratkaisusta pohjimmaltaan kysymys. On juuri vahvistunut se kuva. Mielikuva vain vahvistuu.

Työministeri K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Pääministerin matkan sommittelulla ei ole tämän ratkaisun kanssa ollut lähtökohtaisesti mitään tekemistä. Matka on ollut valmisteilla huomattavasti aiemmin kuin on ollut mitään suunnitelmaa siitä, miten Suomen hävittäjäratkaisu tullaan mahdollisesti tekemään. Pääministerin matka Yhdysvaltoihin ei ole mikään tinkimismatka, mutta se on tarjonnut mahdollisuuden käydä kauppaan liittyvästä hinnasta keskustelua. Haluan ed. Pulliaiselle sanoa tässä yhteydessä, että olen lukenut tahi kuullut, mutta joka tapauksessa tiedossani on, että Yhdysvaltojen kongressissa on aloite, joka käsiteltynä ja hyväksytyksi tultuaan tulee merkitsemään sitä, että Nato-jäsenyyden kautta tuleva kehittämisalennus voitaisiin kaikille eurooppalaisille potentiaalisille ostajille tarjota eikä suinkaan vain Suomelle. Jos Suomelle jo tässä yhteydessä tarjoutuu siihen mahdollisuus, olisi peräti erikoista, jos emme kaupallista hyötyä hyväksemme käyttäisi.

Sille ei kukaan meistä voi mitään, että vaikka hallitus tekee ratkaisun niin tiukasti niihin perusteisiin tukeutuen, joista ei ole löydettävissä pienimmässäkään määrin uustulkintaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyen, joku julkisuudessa näkee asian päinvastaisessa valossa. Se on julkisen sanan tulkinnan oikeus tai siellä käytettävien asiantuntijoiden mielipiteen vapaus, ilmaisen varassa oleva asia. Sille emme mitään voi, mutta hallituksella olkoon oikeus myös todeta omalta osaltaan, millä perusteella se on oman ratkaisunsa tehnyt. Tässä ei ole haluttu antaa edes signaalia, että ulko- ja turvallisuuspolitiikassamme olisi tämän kaupan valossa nähtävissä uusia piirteitä.

Ed. D o n n e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mikäli oikein kuulin, ministeri Kanerva sanoi kaksi asiaa: Päätökseen ei sisältynyt politiikkaa. Hieman myöhemmin, jos oikein kuulin, hän sanoi myös, että olemme tehneet päätöksiä intressiemme mukaisesti. Ministeri mainitsi myös MiGit aikoinaan ja DDR:n, Itä-Saksan, aseet, joita kenraali Pajunen kävi ostamassa alennusmyynnistä. Jos kerran myönnetään, että tämä on tapahtunut intressiemme mukaisesti, niin ilmeisesti myös tämä viimeinen kauppa on tapahtunut muuttuneiden intressiemme mukaisesti. Tällöin sekä julkisuuden että joidenkin edustajien esittämä tulkinta hävittäjäpäätöksen taustasta on oikea, sanokoot hallitus tai sen ministerit mitä tahansa tästä asiasta.

Työministeri K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Ymmärrän, että arvostamani taitava debatoori ed. Jörn Donner, jonka erikoisala ei ole ulko- ja turvallisuuspolitiikka, herraparatkoon, ei keskustelun nyanseissa pysy mukana. Minä puhuin kauppapoliittisista intresseistä, joiden mukaisesti on näkökantoja otettu. Samanaikaisesti puhuin niistä näkökohdista, joiden varassa tämä hankinta on toteutettu. Meidän kauppapoliittinen intressimme on tietysti saada niin edullinen hankinta kuin suinkin mahdollista. Puolestaan olemme tehneet sotilaspoliittisen hinta — laatu-suhteen mukaisesti ratkaisun, joka on kohdistunut tässä tapauksessa tunnetulla tavalla valittuun malliin.

Ed. L i p p o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voin edustajatoveri ja ministeri Kanervalle vakuuttaa, että seurattuani ed. Donnerin käyttäytymistä ulkopoliittisilla areenoilla voin todeta, että ministeri ja ed. Kanervalla olisi siitä aika paljon oppimista.

On erittäin hyvä, jos hallitus on tehnyt hävittäjähankintapäätöksen asiallisten perusteiden pohjalta, mutta me voimme kysyä, ostammeko sian säkissä. Kun pääministeri menee tinkimään Washingtoniin, tämä vaikutelma vain vahvistuu. Mikä on tilanne vastaostoissa? Mitä tuotantoa tulee Suomeen? Luopuuko Yhdysvallat protektionismista, jolla se on kohdellut suomalaista tuontia? Tällaiset asiat pitää myös nostaa pöydälle eikä vain mennä häntä koipien välissä tinkimään tällaisessa kysymyksessä. Olisi täysin kohtuullista, että eduskunnalle, ainakin ulkoasiainvaliokunnalle, kerrottaisiin tällaisen ratkaisun perusteet selkeästi. Muuten tässä on aivan liian paljon varaa kaikenlaiselle spekulatiolle, ministeri Kanerva.

Työministeri K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Tämä ei ole kyselytunti, mutta saatan silti heittää ilmaan epäilyni siitä, että jokin taho olisi kieltäytynyt eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle tekemästä selkoa. Minusta ed. Lipponen, arvoisa puhemies, toimii falskilla tavalla antaessaan vaikutelman siitä, että tästä asiasta ei muka voitaisi Suomessa keskustella. Ei kannata olla tuolla argumentaatiotasolla eduskuntakeskustelussa mukana. Olen täysin vakuuttunut siitä, että asianmukaiset perusteet eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalla ovat käytössään, kun se niitä asianmukaisella tavalla myös on pyytämässä.

Ed. D o n n e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voin ministeri Kanervalle ilmoit-

taa, että ulkoasiainvaliokunta useaan otteeseen on pyytänyt erinäisiä selvityksiä, joita ei saada. Juuri tässä asiassa se kipeä kohta on. Nyt tulivat muuten esiin sanat "kauppapoliittiset intressit". Ensimmäisessä puheenvuorossa puhuttiin vain "intresseistä". Kauppapoliittiset intressit ovat muuten myös poliittisia intressejä, joten olin tietysti oikeassa siinä, että tässä on tehty poliittinen päätös. Mutta jos vähän semantiikkaa tutkii, niin tässä todettakoon, että manifestoitu päätös on yksi asia: että ostetaan nyt vain koneita, mistä niitä halvimmalla ja parhaiten saadaan. Mutta sen takana piilee jotakin muuta, mitä me salissa ja myös muualla olemme arvostelleet. Tietenkin ymmärrän ministeri Kanervan esiintymisen erittäin hyvin, koska hän ei voi kertoa siitä, koska silloin paljastuu se jokin salaisuus, mitä me salissa epäilemme.

Ed. Korkeaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun Suomen kokoinen valtio tekee sen kokoisen kaupan, mitä hävittäjäkauppa edustaa, on tietenkin turha kieltää, ettei se olisi suuri kauppapoliittinen ratkaisu ja ratkaisu, johon tätä myöten sisältyy monia teollisuuspoliittisia ja muita näkökohtia. Se epäilemättä pitää tunnustaa.

Sen sijaan sen johtopäätöksen tekeminen, että pääministeri Ahon keskustelu hinnoista sen jälkeen, kun periaatepäätös oli tehty hankinnasta, viittaamalla siihen, että jotkin muut maat ovat saaneet koneita halvemmalla, tarkoittaisi sitä, että Suomi haluaa ikään kuin manifestoitua ja ilmoittautua USA:n Nato-liittolaisten kanssa samaan kastiin, minusta on epäilemättä vääriä eikä edusta asian todellista laitaa. On luonnollista, että me pyrimme ostamaan koneet niin halvalla kuin mahdollista, kun kerran sellaisen päätöksen olemme tehneet. Muutenkin päätös hankkia koneet USA:sta edustaa minusta sitä perinnettä, että meillä sotilaallista kalustoa ostetaan eri ilmiansuunnista, ja siinä meidän traditiomme nähden ei ole suurta muutosta. Korvatavat koneethan ovat ruotsalaisia.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totean ed. Korkeaojalle saman, minkä totesin jo ministeri Kanervalle, että hyvin olennaista on se, miltä asiat näyttävät. Nyt on hyvin monen henkilön ja tahon suunnalta nähty niin, että tässä on selviä ulkopoliittisia signaaleja. Rinnastuksia Nato-liittolaisuuteen on käytetty hyväksi jnp. Pyrittäessä johonkin kauppapoliittiseen edulliseen tavoitteeseen on

otettu ulkopoliittisia riskejä mitä suurimmassa määrin. Se on realiteetti tällä hetkellä. Se on jo tapahtunut. Olivatpa pyrkimykset pohjimmaltaan miten vilpittömiä tahansa, lopputulos on nyt jo nähtävissä.

Työministeri Kanerva: Arvoisa puhemies! Mahdollisimman selkokielisesti vielä kerran: Vastaava konetyyppi, vastaava hankinta, olisi tehty Ranskasta, Ruotsista tai Venäjältä, jos niillä olisi tällainen ehdotus ollut. Jos niillä olisi ollut vastaava konetyyppi myydä, Suomi olisi sen hankinnan tehnyt riippumatta siitä, mikä maa on tätä konetyyppiä Suomelle kaupaksi ehdottamassa. Konetyyppi, sen teho ja hinta — laatu-suhde ratkaisivat kysymyksen. Tämä ei ollut suinkaan myyjämaan lähtökohdista, nimestä tai sotilasliittoratkaisusta millään tavoin kiinni.

Ed. Donner, kaikki hallituksen päätökset ovat poliittisia. Minusta on mahdotonta ajatella, että hallitus voisi tehdä epäpoliittisia päätöksiä. Kaikessa on yhteiskunnallinen arvostus tietysti mukana.

Ed. Donner (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lopuksi totean ministeri Kanervan myöntäneen, että kaikki päätökset ovat poliittisia, ja myös myöntäneen, että jos vastaava Hornet F/A-18 olisi valmistettu Neuvostoliitossa, se olisi ostettu sieltä, mutta valitettavasti oli niin, että haluttiin määrätty kone ja se sattui olemaan F/A-18 ja sitä ei valmistettu Ruotsissa, ei Ranskassa, ei Venäjällä, ei Neuvostoliitossa eikä Kiinassakaan vaan sattumalta Kaliforniassa ja sen takia tehtiin tällainen päätös, joka ei ollut poliittinen mutta oli poliittinen, se oli vain kauppapoliittinen, se oli vain intressien mukainen eli läntisten Nato-intressien mukainen.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Omalta osaltani nyt viimeinen vastauspuheenvuoro tähän keskusteluun. Ministeri Kanervalle totean, että on ulkopoliittisesti ihan eri asia tehdä ehdotuksia Yhdysvalloille kuin tehdä ehdotuksia läntiselle naapurille Ruotsille taikka Ranskalle, joka muuten ei ole Naton sotilaallinen yhteistyöjäsen, ja vaikka Venäjän federaatiolle, jota koskevaa sopimusta parhaillaan käsittelemme.

Ed. Jürva: Arvoisa puhemies! Venäjä-sopimuksen lähetekeskustelu oli kuin kohtalon sorren oikusta talvisodan päättymisen muistopäi-

vänä 13.3. Totesin tuolloin, että itsenäisen Suomen kansanedustajana en voi olla hyväksymässä hyvän naapurisuuden sopimukseksi mainostettua Venäjä-sopimusta, koska sen 3 artiklassa sitoudutaan säilyttämään nykyiset rajat Suomen ja Venäjän federaation kesken. Näin Suomi vapaaehtoisesti hyväksyisi sodan ja vääryyden pakkokeinoilla Suomelta riistettyjen Petsamon, Sallan, Kuusamon, Karjalan ja Suomenlahden saarten alueiden kuuluvan muka laillisesti ja oikeutetusti Venäjään.

Kuten lakitieteen lisensiaatti Veikko Vennamo on selkeästi todennut, Suomella on kansainvälinen ja moraalinen oikeus näiden pakkoluovutettujen alueiden takaisinsaamiseen. Hän on myös useaan kertaan vedonnut kansanedustajiin, ettei eduskunta hyväksyisi pääministeri Esko Ahon ja Venäjän varapääministerin Genadi Burbulin 20. tammikuuta allekirjoittamaa sopimusta. Vaikka varapääministeri Burbulis onkin todennut, ettei rajakysymyksestä kannata hätäillä vaan olojen vakiinnuttua rajoitakin voidaan neuvotella, hyväksyttynä rajasopimuksikin olisi voimassa kymmenen seuraavaa vuotta. Pakkoluovutetut alueet ja Tarton vuoden 1920 rauhansopimuksen laillisten rajojen palauttaminen eivät voi odottaa enää kymmentä pitkää uutta vuotta.

Arvoisa puhemies! Urho Kekkosen presidenttikaudella Suomella ja silloisella Neuvostoliitolla oli monia keskinäisiä viisivuotissopimuksia. Mielestäni parasta lähialueyhteistyötä on tehdä Suomen ja Venäjän kanssa uusi aito todellisen ystävyuden ja hyvän naapurisuuden viisivuotissopimus: sopimus pakkoluovutettujen alueiden palauttamisesta Suomelle viisivuotiskaudella 1993—97. Ensimmäisenä vuonna palautus voitaisiin aloittaa Suomenlahden saarista: Suursaa-resta, Lavansaaresta, Tytärsaaresta ja Seiskarista. Toisena vuonna vuorossa olisi Petsamon alue, kolmantena vuonna Sallan — Kuusamon alue mm. arvokkaan Paanajärven pelastamiseksi, neljäntenä vuonna Karjalan kannas ja Viipurin alue sekä viidentenä vuonna 1997 Laatokan Karjala eli muu Itä-Karjala. Samassa yhteydessä myös koko nykyisen Venäjän federaatioon kuuluva Karjalan tasavalta Äänistä ja Vienanmerta myöten voisi itse näin tahtoessaan liittyä Suomeen. Ehdottamani pakkoluovutettujen alueiden viisivuotiskaudella tapahtuva palauttaminen antaisi tarvetta ja aikaa jälleenrakennus- ja uudistustyöhön.

Arvoisa puhemies! On mielenkiintoista nähdä ja kuulla, miten esimerkiksi kansallisen kokoo-

muksen isänmaallisiksi mielletyt kansanedustajat suhtautuvat Venäjän sopimuksen hyväksymiseen. Karjalainen ja isänmaallinen väestö on asettanut toiveita myös sosialidemokraattisiin karjalaissyntyisiin kansanedustajiin. Suomen keskustaan ei varmaan kannata edes toiveitaan asettaa.

SMP:n eduskuntaryhmä on tässä niin kuin muissakin asioissa antanut jäsenillensä vapaat kädet, ja itse tulen juuri 3 artiklan vuoksi äänestämään sopimuksen hylkäämistä.

Ed. L i p p o n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ymmärrän, että ne vaikuttimet, joita ed. Jurvalle ja eräillä muilla SMP:n edustajilla on, ovat aivan myönteisiä. Minun isäni on syntynyt Viipurissa. Tästä asiasta puhutaan joka kerta, kun me tapaamme, emmekä ole aivan samaa mieltä. Mutta jos tämä sopimus olisi jäänyt kiinni tästä asiasta, niin luuletteko te, että sen jälkeen meillä olisi ollut paremmat edellytykset keskustella näistä asioista ja saada Karjala lähentymään Suomea? Ei varmasti, vaan sen jälkeen me olisimme todella kompleksisessä tilanteessa Venäjän kanssa, ei ehkä nyt aivan niin pahassa kuin Japani ja Venäjä ovat, mutta Suomihan ei ole mikään suurvalta niin kuin Japani. Meidän täytyy hoitaa näitä asioita pitkäjänteisesti ja ajatella itse tavoitetta. Tällä sopimuksella emme tee mahdolltomaksi rakentavaa yhteistyötä Karjala-kysymyksessä.

Ed. J u r v a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minulla itselläni ei ole minkään näköisiä siteitä rajan taakse, mutta näkemykseni mukaan tätä 3:ta artiklaa ei olisi tarvinnut sisällyttää tähän sopimukseen. Meillä on voimassa oleva Etyk-sopimus, jossa on rajat valmiiksi puhuttu ja neuvoteltu, joten se olisi voitu jättää tästä pois. Tämä sopimus on sinällensä ihan hyvä.

Ed. A i t t o n i e m i: Rouva puhemies! Ed. Laine ja eräät muutkin kansanedustajat esittivät epäilyksiä, että minä olisin lipeämässä pois ulkoasiainvaliokunnan yksimielisen mietinnön takaa koskien Venäjän federaation kanssa tehtävää sopimusta, lähinnä kai tätä. Kukaan ei ole tietysti epäillyt siltä osin kuin on kysymys ns. lähialue-sopimuksesta.

Minä olen ollut mukana kaikissa ulkoasiainvaliokunnan kokouksissa, missä tätä asiaa on käsitelty, ja kuunnellut tarkkaan ja tentannutkin kaikkia asiantuntijoita, ollut mukana yleiskes-

kustelussa ja tullut vakuuttuneeksi kuten muutkin valiokunnan jäsenet siitä, että tämä sopimus sen sisältöisenä kuin se on aikaansaatu, kirjoitettu, ei ole maamme etujen vastainen missään suhteessa.

Tätä mieltä on myös Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmän enemmistö, mutta kolme kansanedustajaa, edustajat Mäkelä, Suhonen ja Jurva, ovat pyytäneet vapaita käsiä tässä asiassa ja niin kuin sanottu eduskuntaryhmän sääntöjen mukaan luonnollisesti saaneet. Minä tietysti kunnioitan heidän henkilökohtaisia näkemyksiään. Jos voidaan vähän keventävästi sanoa, niin pidän jopa ryhmän johtajana hyvänä sitä, että edustajat Jurva, Suhonen ja Mäkelä ovat löytäneet yhteisen nimittäjän tuolta ulkopoliittikan alueelta. (Ed. Gustafsson: Riittävän kaukaa!) Sillähän saattaa olla aika paljonkin merkitystä asioissa, mutta se siitä asiasta. (Ed. Gustafsson: Mikä siinä mahtaa todellinen syy olla?)

Valtakuntien rajoja muutellaan yleensä kahdella tavalla, joko sopimuksin tai väkivallalla. Etupäässä kai suuremmat valtakuntien rajojen muutokset ovat tapahtuneet väkivallan kautta. Valitettavasti asia näin on.

Tämä sopimus ei poista kumpaakaan näistä mahdollisuuksista. Etykin sopimusasiakirjojen hengen mukaisesti tuon sopimustekstin pohjalta neuvotteluja rauhanomaisen, sopimusteitse käytävän rajojen siirtämisen hyväksi voidaan käydä niin kuin ilman tuota sopimustakin. En haluaisi käyttää leikkisestikään sanaa sota. Jokainen ymmärtää tietysti sen, että sellaista ei meillä kukaan ajattelekaan. Mutta totesin sen kylmästi, tämä on mahdollisuus. Katsotaan, mihin meidän rahkeemme kestävät. Ei tämä sopimus sitä estä. Mutta sitä ei kai kukaan Suomessa ajattele. Se on tietysti mieletön asia.

Tällainen sopimussisältö on nykyisellä Venäjällä, entisellä Neuvostoliitolla, käsitykseni mukaan kaikissa niissä sopimuksissa, jotka sillä on naapureidensa kanssa, saman sisältöinen ja samaa tarkoittava kuin nyt käsitellyssä olevassa sopimuksessa 3 artikla. Olisi ollut järjetöntä, että tämä olisi jätetty pois Suomen ja Venäjän välisestä sopimuksesta tämän sisältöisenä ja ehkä korvattu toteamuksella, että rajakäsymykset tullaan myöhemmin ratkaisemaan Hauhon tukkilaiskisoissa.

Tämä on sopimus, joka vahvistaa tämän hetken kiistämättömän rajan, siitähän me emme pääse mihinkään. Jos me haluamme siitä neuvotella ja varmasti haluamme, se on mahdollista.

Minäkin olen sitä mieltä, että Karjala kuuluu perinteisesti, historiallisesti Suomen maa-alueeseen ja se on meiltä sodan kautta viety. Meillä on tietysti oikeus toimia sen hyväksi, että me saamme tuon takaisin, mutta aseitten helistely, uhkamieli ja aisan yli potkiminen ei tätä asiaa auta, vaan pohjana on se, että nykyisen Venäjän kanssa saavutetaan luottamukselliset suhteet ja sitä kautta, ehkä pitkän prosessin kautta, meillä on mahdollisuus ehkä joskus saada Karjala takaisin. Se on tietysti toive minulla niin kuin muillakin, mutta niillä perusteilla, joita ulkoasiainvaliokunnan mietintö ja tämä tehty sopimus kuvastavat.

Ihan toiseen asiaan, rouva puhemies, lopuksi eli tähän toiseen sopimukseen: lähialuesopimukseen.

Olen varsin tyytyväinen siitä, että valiokunta kuuli esityksestäni keskusrikospoliisin apulaispäällikköä Rantamaa nimenomaan koskien rikollisuuden ilmentymiä kahden erilaisen järjestyksen, kahdessa erilaisessa taloudellisessa olotilassa toimivassa maassa, rikollisuuden, joka on merkittävästi kasvanut ja saa yhä enemmän ammattimaisia muotoja ja jonka vastustamiseen täytyy kiinnittää ehdottomasti huomiota. Valiokunta on tässä toisessa mietinnössä jopa puolen sivun verran uhrannut tilaa tälle asialle ja korostanut sitä, että pitää voimakkaasti lisätä yhteistoimintaa lähialueiden ja myös Venäjän keskeisten päätöksentekoprosessien kanssa siitä, että me pystymme yhteisvoimin estämään rikollisuuden kasvua raja-alueella ja myös sen ilmentymien voimakasta siirtymistä Suomen puolelle, jota on havaittavissa. Tämä on asia, joka oli hyvä ottaa esille, ja olen tyytyväinen, että tähän asiaan on nyt kiinnitetty huomiota näinkin merkittäväällä tavalla ja merkittävässä mietinnössä kuin ulkoasiainvaliokunnan mietintö on.

Ed. L a u r i l a : Arvoisa puhemies! Neuvostoliiton hajottua ja Venäjän noustua alueen merkittävimmäksi voimatekijäksi Suomi on joutunut arvioimaan idänsuhteensa kokonaan uusiksi. Vaikka tähän tilanteeseen liittyy myös uudenlaisia ongelmia ja epävarmuustekijöitäkin, uskon, että molemmat osapuolet ovat kuitenkin tyytyväisiä aloittaessaan suhteiden rakentamisen sanoisinko puhtaalta pöydältä.

Vaikka suomalaiset oppivat yli neljän vuosikymmenen ajan elämään yya-sopimuksen kanssa ja jopa hyötymään sen varaan rakentuneesta erityisasemasta, yya-sopimus oli nykymaailmassa auttamatta vanhentunut. Se oli

toisen maailmansodan voittajavaltioihin lukeutuneen Neuvostoliiton luoma suhdemalli, joka ei enää millään tavoin olisi istunut nykyaikaiseen uuteen poliittiseen todellisuuteen. Se olisi muodostunut historialliseksi painolastiksi paitsi Suomelle myös Venäjälle tässä uudessa Euroopassa.

Suomen ja Venäjän välinen sopimus, jota nyt käsittelemme, sopimus suhteiden perusteista, on selvästi uuden polven sopimus, vaikka monilta osiltaan se vastaa Neuvostoliiton edustajien kanssa viime vuonna neuvoteltua uutta sopimusluonnosta. Se, että neuvottelupohjaa ei tarvinnut kovin oleellisilta kohdin muuttaa vastapuolen vaihtumisesta huolimatta, kuvastaa vain sitä, että ennen hajoamista presidentti Gorbatshev Neuvostoliitto oli keskeisesti myötävaikuttanut uuden eurooppalaisen arkkitehtuurin muotoiluun.

Suomen ja Venäjän välinen sopimus suhteiden perusteista vastaa sisällöllisesti Neuvostoliiton viimeisinä vuosinaan solmimia sopimuksia monien muiden Euroopan maiden kanssa. Erityisesti on ehkä mainittava Saksan ja Neuvostoliiton välinen sopimus, siis vielä Neuvostoliiton aikaan tehty, joka nyttemmin on siirtynyt Venäjän nimiin. Tämä on selvästi ollut mallikappaleena Suomenkin sopimusta laadittaessa, ja mm. Italialla on saman tyyppinen sopimus, aikanaan jo Neuvostoliiton kanssa sen viimeisinä aikoina sovittu. Ja hyvä niin, sillä on vain toivottavaa, että Euroopan maiden kahdenvälisissäkin sopimuksissa pyritään mahdollisimman yhtenäisten ja yleispätevien periaatteiden noudattamiseen.

Suomen ja Venäjän perussopimuksen turvallisuuspoliittiset määräykset sisältävät molemminpuoliset sitoumukset pidättäytyä voimakeinoilla uhkaamisesta ja olla sallimatta oman alueen käyttöä hyökkäykseen toista sopimuspuolta vastaan. Suomen on omalla toiminnallaan kaikissa tilanteissa pidettävä huoli siitä, että Suomi ja Suomen alue eivät muodostu Venäjän luoteisosien turvallisuuden kannalta ongelmaksi eikä niitä sellaisiksi koeta. Se on meidän oma kansallinen etumme.

Joidenkin suomalaisten oikeusoppineiden esittämää huolta turvallisuuspoliittisiin sopimusmääräyksiin mahdollisista sisältyvistä sotilaallisuonteisista velvoitteista on aika vaikea ymmärtää tai hyväksyä. Sopimuksen sisältämät viittaukset Etykissä ja YK:ssa vahvistettujen periaatteiden ja menettelytapojen soveltamiseen Suomen ja Venäjän välisissä suhteissa eivät mielestäni edes pahimmassa mahdollisessa

sa tapauksessa luo perustaa toisen sopimuspuolen sanelupolitiikalle, vaan päinvastoin nämä viittaukset olisivat silloin paras tae kahdenkeskisten ristiriitojen käsittelyn multilateraalisoimiseksi. Se lienee ollut sopimuspuolten vakaa tarkoitus, ja niin se on ainakin minun mielestäni myös tulkittava.

Sopimuksen turvallisuuspoliittisia muotoilujakin tärkeämpi asia Suomen ja koko Euroopan turvallisuuden kannalta on Venäjän hyvään vauhtiin päässyt demokratisoitumiskehitys, jolle tietysti toivotamme kaikkea onnea ja menestystä. Tämä erottaa selkeästi presidentti Jeltsinin Venäjän Stalinin Neuvostoliitosta Suomen sopimuskumppanina. Demokraattiset valtiot eivät ratkaise mahdollisia ristiriitojaan sotia käymällä, vaan niillä on tapana kunnioittaa kansainvälisen oikeuden hyväksymiä menettelytapoja.

Sopimuksessa on nyt luotu perusta myös Suomen ja Venäjän kahdenväliselle yhteistyölle eri elämänalueilla. Nyt myös ratifioitava lähialuesopimus on monessa suhteessa tärkeä saavutus. Se luo aivan uudenlaisia edellytyksiä ihmisten, järjestöjen, yritysten ja viranomaisten normaalille kanssakäymiselle rajan molemmin puolin. Sopimus on merkittävä askel siihen suuntaan, että valtakuntien raja ei enää erota vaan yhdistää ihmisiä, ajatuksia ja yrityksiä.

Erityisen iloinen olen siitä, että olemme tämän asian yhteydessä voineet paneutua esimerkiksi ulkoasiainvaliokunnassa varsin perusteellisestikin suomensukuisten kansojen ongelmiin vähän kauempanakin kuin lähialueilla. Uskon, että Venäjän ja Suomen jatkuva yhteistyö tuo ratkaisun myös siihen, että näiden suomensukuisten heimojen kulttuuri monien sanoisinko näännytysvuosien jälkeen jälleen pystyy elämään omaa elämänsä.

Arvoisa puhemies! En halua sen pidempään kerrata mennyttä historiaa enkä sopimuksen perusteluja. Haluan vain sanoa, että sekä perussopimus että lähialuesopimus luovat kuitenkin vasta puitteet Suomen ja Venäjän väliselle yhteistyölle. Tämän jälkeen ja nyt tarvitaan sitten ihmisten ja yritysten aitoa mielenkiintoa muuttaa sopimusten korulauseet eläväksi elämäksi. Se ei tule kaikin osin olemaan ihan helppoa, sillä kommunistisen Neuvostoliiton kanssa me toimmme aivan toisenlaiseen tapaan toimia ja seurustella. Poliittisen ja taloudellisen ylätason ystävyys ei tänä päivänä ja tässä maailmassa riitä, vaan yhteistyön tuloksellisuutta mitataan nyt ruohonjuuritasolla ihmisten, kansalaisten ja ajatusten kesken.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva sopimus Suomen ja Venäjän federaation välillä on hyvin merkittävä. Ehkä sitä voisi luonnehtia historialliseksi. Sopimushan päättää muodollisesti yya-sopimukseen pohjautuneen yhteistyön aikakauden Suomen ja Suomen itäisen suuren naapurivaltion suhteissa. Asiallisesti tietysti yya-sopimuksen aikakausi päättyi siihen, kun Neuvostoliiton sisäinen muutos johti koko valtiorakenteen hajoamiseen ja tällä tavalla asiallisesti toisen sopimusosapuolen häviämiseen maailmankartalta. Yya-sopimus poistui tämän prosessin myötä täysin palvelleena.

Haluaisin tässä yhteydessä todeta sen, että yya-sopimus kuitenkin omana aikanaan antoi hyvän perustan Suomen ja sen naapurivaltion kehitykselle. On tässä yhteydessä hyvä muistuttaa, että yya-sopimus luotiin tilanteessa, jossa sota oli juuri päättynyt ja vihollisuudesta piti päästä yhteistyön aikakauteen. Kun nyt jälkikäteen tarkastellaan, onko sopimus täyttänyt tässä mielessä tehtävänsä, niin voi varmasti sanoa, että omalta osaltaan se on luonut ne puitteet, joissa todella vihollisvaltioista on tullut ja tuli monipuolista yhteistyötä harjoittavat naapurit ja hyvää naapuruussuhdetta asiallisesti ylläpitävät valtiot. Mutta niin kuin sanottu tämä aika on nyt ohi. Yya-sopimus on täysin palvelleena poistunut Suomen ulkopoliittikan alalta ja sen perustehtävä ei enää toimi.

Nyt käsillä oleva sopimus on uuden aikakauden sopimus. Se on julistuksenomainen, ja siinä sopimusosapuolet ilmaisevat halunsa kehittää hyviä naapuruussuhteita ja edistää valtioiden ja kansalaisten välistä monipuolista yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta. Sopimuksen status verrattuna yya-sopimukseen on tyystin erilainen. Se on ehkä kaikkein oleellisin, ja se on täällä jo moneen kertaan keskustelun aikana todettu.

Sopimus ei sisällä osapuolten välisiä erillisjärjestelyjä turvallisuuspolitiikan alalta vaan toteaa, että turvallisuuspoliittisten asioiden perustana ovat YK:n ja Etykin asiakirjojen periaatteet. Toisin sanoen naapuruussuhteet tältä osin rakennetaan samojen periaatteiden pohjalta niin itään kuin länteenkin. Tämä on epäilemättä suuri muutos yya-sopimukseen nähden, ja on tietysti niin, aivan kuten ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä selkeästi todetaan, että tämä sopimus ei pidä sisällään sotilaallista yhteistoimintaa.

Edellä lausutusta huolimatta tätä sopimusta voidaan pitää hyvin merkittävänä yhteistyön

perustan luovana sopimuksena. Sehän antaa puitteet tänään käsiteltävänä olevalle lähialuesopimukselle. Se avaa uutena mm. parlamenttien ja parlamentaarikkojen välisen yhteistyön Venäjän suuntaan. Se korostaa, niin kuin täällä on hyvin selvitetty, suomensukuisten kansojen ja kulttuurien aseman parantamista, ja se nostaa ympäristöyhteistyön keskeiseksi yhteistyöalueeksi. Nämä kuitenkin ovat periaatekantoja, ja niin kuin edellisessä puheenvuorossa ed. Laurila totesi, vasta sen jälkeen, kun hallituksen tasolla ja erityisesti yritysten ja kansalaisjärjestöjen tasolla toteutetaan konkreettisia asioita näiden periaatteiden soveltamiseksi käytäntöön, vasta sitten yhteistyö saa sen muodon, mitä tämä raami tarkoittaa.

Tässä mielessä on tietysti selvää, että kysymys ei ole ainoastaan Suomen puolen aktiviteetista. On selvää, että Venäjän päätöksentekojärjestelmän voimakas muutos tällä hetkellä ei vielä anna hyviä mahdollisuuksia monipuolisen yhteistoiminnan kehittämiseen, mutta toivoo ja uskoa sopii, että tämä puoli tulee jatkossa kehittymään myönteisesti ja avaamaan mahdollisuuksia yhteistyön rakentamiseksi.

Omalta puoleltamme meidän pitää olla valmiita kaikin puolin edesauttamaan yhteistoiminnan edellytysten syntymisessä, rohkaista yrityksiä ja organisaatioita yhteistoiminnan rakentamiseen ja tällä tavalla luoda perustaa uudelle tulevaisuudelle, uudelle yhteistyölle mm. Karjalan ja Murmanskin alueilla, jotka ovat luontaisia Suomen yhteistyöalueita.

Ed. D o n n e r : Arvoisa puhemies! Täällä on esitetty hyvin paljon viisaita ja joitakin vähemmän viisaita lausuntoja. (Ed. Gustafsson: Ei kai ministeri Kanerva ole mielessä?) — No, minä en aio enää kajota ministereiden hajavisiitteihin täällä. Se tietysti osoittaa, mikä on hallituksen kiinnostus keskustella eduskunnan kanssa.

Täällä on usein vasemmiston taholta ja muutenkin esitetty se toivomus, että eduskunnalla olisi jotain todellista päätösvaltaa ulkopoliittikan suhteiden. Mutta tietysti tätä käsiteltä voidaan myös laajentaa yleensä päätöksentekoon, koska tämä eduskunta ja sen hallitusennemmistö toimii mandaatinomaisesti ja kuitenkin kaiken nielee, minkä hallitus ehdottaa, melkein poikkeuksetta. Tämä nyt on yleisenä tosiasiana todettava. Päätöksenteko ei ole täällä. Se on muualla, ja siksi hallituksen penkit ammottavat tyhjyyttään. Ehkä tämä frustraatio myös kuvastuu siitä, että eduskunta ei kovin vilkkaasti halua näistä sopi-

muksista keskustella, koska me kaikki tiedämme, että meidän vaikutusvaltamme on hyvin pieni ja turhaan me olemme puhuneet. Vuosien kuluessa siitä alkaen, kun minä tänne tulin, myös on tästä puhuttu, ilman että tässä olisi tapahtunut muutosta.

Muutama periaatteellinen havainto.

Olen nähnyt myös tiedemiesten ja joidenkin muiden kannanottoja siitä, pitikö yleensä tehdä tämä yleissopimus, tämä yya-seuraajasopimus. Minä en puhu nyt lähialuesopimuksesta. Voin-kin hyvin kuvitella, että sitä ei olisi tarvittu, vaan olisimme vain todenneet yhteisesti, että yya-sopimus ei enää ole voimassa. Eihän meillä tällaista naapurisopimusta myöskään Ruotsin kanssa ole, niin että miksi oikeastaan Venäjän kanssa, sietää kysyä. Mutta ehkä se on samantapainen kysymys kuin keisarin uudet vaatteet, että siihen ei saada kunnon vastausta, kunnes asianlaita huomataan — kuningaskin oli alasti.

Ja alaston todellisuus on tietysti se, että me uskomme ja luulemme tänään, että tässä Brezhnevin jälkeisessä, Gorbatshevin jälkeisessä Jeltsinin ajassa voimme tehdä Venäjän kanssa sopimuksia, joilla on jonkinlaista pätevyyttä. Pelkään pahoin, että kun Suomi on jonkun verran järjestäytynyt maa ja Venäjä epäjärjestyksen kourissa, on melkein mahdotonta kuvitella tällä hetkellä ainakaan, että mikään niistä hyvistä tavoitteista joista täällä puhutaan, toteutuisi.

Tutkija Timo Valtonen kirjoittaa Ulkopoliitiikka-lehden tämän vuoden ensimmäisessä numerossa mm. taloudesta seuraavaa: ”Venäjän sekavan tilanteen vuoksi rohkeat investoinnit itään vaatisivat nyt suoranaista uhkarohkeutta. Uhkarohkeuteen taas on varaa vain niillä mailla, joilla on joko runsaasti ylimääräistä rahaa tai selvä poliittinen velka maksettavana itään.” Suomella ei ole kumpaakaan, ja tämä on valitettava tosiasia, koska on hyvin mahdollista, että kaikki nämä hurskaat toivomukset läheisestä yhteistyöstä kaatuvat juuri siihen, että meillä ei ole yksinkertaisesti varaa suurempaan panostukseen ja muut maat menevät edelle ehkä uhkarohkeina, mutta ehkä heillä on myös siihen tarvittavia pääomia.

Olin kuulevinani ainakin ed. Laineen puheenvuorossa ja mainitsin siitä eräässä vastauspuheenvuorossa, että Karjalasta ja näistä muista lähialueista voitaisiin kuvitella tehtävän erityistalousalueita tai erityistalousalue. Ongelmana on tietysti se, mistä monet edustajakollegat ovat puhuneet, että emme ilman muuta voi sallia sitä, että rajan takana asuvat vapaasti liikkuvat Suo-

nessa. Sama pätee myöskin Viroon. Tässä olen kyllä samaa mieltä. Todettakoon kuitenkin se kannanotto, jonka myös valiokunnassa esitin, että kaikki venäläiset, kaikki inkeriläiset ja kaikki virolaiset eivät ole rikollisia ja tavallaan kaikki joutuvat nyt saman epäilyksen alaisiksi, että edustavat Venäjän mafiaa tai muita rikollisia osapuolia. Tämä vaikeuttaa kulttuuri- ja taloudellisia suhteita Suomen ja lähialueiden kanssa, koska kaikki joutuvat samojen piinallisten kuulustelujen uhreiksi. Minä en tiedä millä tavalla tämä raja rikollisten ja normaali-ihmisten välille vedetään, mutta varmaan löytyisi hallinnollisia keinoja, jolloin henkilöiden, jotka haluavat tänne tulla vierailemaan, ja samoin vastavuoroisesti meidän matkustamistamme helpotetaan. Muuten ei tapahdu sitä, mitä tässä sopimuksessa toivotaan, nimittäin läheisempää yhteistyötä, jos ei ole fyysistä liikkumisen mahdollisuutta.

Tästä tullaankin takaisin juuri kysymykseen erityistalousalueesta, koska ehkä kuulitte ed. Kohijoen toivomuksen siitä, että rajat entistettäisiin ja saataisiin Karjala takaisin. Minä sanoin jo, että en usko siihen. Mutta uskon sen sijaan siihen, että jos suomalaisilla olisi halua investoida tähän erityistalousalueeseen, niin tämä myös itse hyötyisi siitä, voisi käyttää valuutat, ja voisimme luoda ainakin jollakin tavalla normaali suhteet Karjalaan. Ken haluaa sinne muuttaa, voisi sinne myös muuttaa. Silloin saataisiin myös ratkaisu siihen kysymykseen, josta puhuin, että mikäli Karjalasta todellakin neuvoteltaisiin, mihin en usko, niin minne sijoitettaisiin nämä kaikki sadattuhannet venäläiset ja muut kansat, Suomen kansalaisiksiko. Kysyn vain tätä. Enkä kovin paljon usko, että edes ed. Aittoniemi haluaisi kaikkia heitä tänne Suomen kansalaisiksi, mutta ehkä he häntä äänestäisivät sitten. Tämä on minusta vakava ongelma. (Ed. Aittoniemi: Minä pärjään kyllä kotimaan äänillä!) — Minä olen huomannut sen.

Puhemies! Haluan vielä muutamalla sanalla puhua ns. suomensukuisista kansoista. Valiokuntahan on joutunut perehtymään tähän kysymykseen aika perusteellisesti ja jollakin tavalla edelleenkin minua hieman ihmetyttää se, että me hyvin pinnallisesti hyväksyimme inkeriläiset paluumuuttajiksi, mutta emme silloin kovin paljon ottaneet kantaa kysymykseen muista ainakin suomensukuisista heimoista ja kansoista. Valiokunnan mietinnössähän esiintyy toivomuksia myös siitä. Todettakoon kuitenkin, että tilanne heidän osaltaan on tavattoman synkkä. Tämä ei pelkästään johdu Stalinin kauden kansallisuus-

politiikasta eikä vankileirien saaristosta, enemmänkin siitä, kuten valiokunnassa professori Juha Pentikäinen sanoi, että mm. tässä mainitut nenetsit istuvat maailman suurimpien kaasuja ja öljylöytöjen päällä ja heitä, omaa kieltä puhuvia, on pelkästään 27 000.

Minä kyllä toivoisin, että valiokunnan esittämät kannanotot näiden kansojen suhteen eivät jäisi hurskaiksi toivomuksiksi. Tämä tietysti omalta osaltani johtuu siitä, että minulla on eräänlainen geneettinen perimä suhteessa näihin kansoihin, koska eräs niistä monista suomalaisista, jotka harrastivat näitä kieliä, oli oma isäni, joka näillä matkoillaan sairastui ja matkojen seuraamuksiin menehtyi. Häneltä kuolemansa jälkeen on julkaistu ainoa olemassa oleva kamassin kielen sanakirja. Kamassit ovat kuolleet sukupuuttoon. Ei löydy maailmasta enää kehtään, joka puhuu tätä kieltä.

Meillä ei ole poliittista eikä puhtaasti moraalista vastuuta tästä, mutta näkisin tämän tehtävän tärkeämpänä kuin monet kehitysyhteistyöhön tähtäävät suunnitelmat tai niiden rahoitus. Kysyinkin valiokunnassa, mitä tapahtuu, jos Venäjä julistetaan kehitysmaaksi. Se mahdollistaisi toisenlaisen rahoituksen myös Suomen kannalta. Ymmärrän hyvin, että maat, jotka ovat saaneet Suomen kehitysapua, eivät kernaasti katso tätä, mutta pitäisi tätä meidän kannaltamme mielenkiintoisempaan projektina, koska meillä on tähän liittyvät pitkät perinteet.

Vielä pari sanaa lopuksi, rouva puhemies, rajojen muuttamisesta, josta on paljon puhuttu täällä ja joita toivomuksia ed. Kohijoen puheenvuoro kuvasti. Ensimmäisen ja toisen maailmansodan rajat ovat näiden maailmansotien voittajavaltioiden määräämiä. Jos me peruuttaisimme historian kehityksen aikaan ennen vuotta 1914, joutuisimme myös arvioimaan uudelleen koko Keski- ja Itä-Euroopan kehityksen sen takia, että mm. todettakoon, että Puola toisen maailmansodan jälkeen tavallaan siirtyi länteen ja huomattavat alueet taas annettiin Neuvostoliitolle, puhumattakaan tietysti niistä vääryyksistä, jotka tapahtuivat Unkarin suhteen ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Jos koko Euroopan rajankäynti piirretään uusiksi, se ei merkitse pelkästään keskustelua Karjalasta vaan hyvin suuresta määrästä rajoja Euroopassa. En tähän usko.

Toivoisin hurskaasti, että rajat muuttuisivat läpinäkyviksi ja voisimme olla mukana luomassa sellaisia taloudellisia ja poliittisia oloja, sellaista varmuutta Keski- ja Itä-Euroopan maihin, joka

mahdollistaisi avoimen kanssakäymisen. Tämä on valtava projekti, johon Suomen sopimukset ehkä jollakin tavalla liittyvät. Mutta tulee kestämään 10—15—20 vuotta ennen kuin se toteutuu, koska vasta nyt olemme saaneet varmuuden siitä, mihin rappioon sosialistinen rakentelu on johtanut. Jos näiden sopimusten avulla meidän myötävaikutuksellamme jotain saadaan aikaan, voimme pitää niitä hyödyllisinä, vaikka niissä esiintyykin valtava määrä turhia korulauseita, tietämättömyyttä siitä, kenen kanssa dialogia käydään, ehkä myös tietämättömyyttä siitä — kaikkihan me sen jaamme — mikä on Venäjän todellinen tilanne tällä hetkellä. Hyvin synkältä näyttää, mutta siinä Venäjä ei ole yksin. On myös läntisempiä maita, joissa olot ja ihmiset ovat masennustilassa.

Ensimmäinen varapuhemies:
Asian käsittely keskeytetään.

7) Muistutus valtioneuvoston jäsenten virkatoimen lainvastaisuudesta

Ainoa käsittely
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 4

Ensimmäinen varapuhemies:
Perustuslakivaliokunnan annettua mietinnönsään n:o 4 lausuntonsa pääministeri Esko Ahon, valtiovarainministeri Iiro Viinasen ja työministeri Ilkka Kanervan virkatoimen lainvastaisuudesta on eduskunnan oikeudesta tarkastaa valtioneuvoston jäsenten ja oikeuskanslerin sekä eduskunnan oikeusasiamiehen virkatointen lainmukaisuutta 25 päivänä marraskuuta 1922 annetun lain 6 §:n mukaan eduskunnan vallassa päättää, onko mainitut valtioneuvoston jäsenet pantava syytteeseen valtakunnanoikeudessa sanotun lain mukaan vai onko asia raukeava.

Jos eduskunta ei suorastaan päättä, että asia on raukeava, on asianomaisia valtioneuvoston jäseniä kehotettava antamaan eduskunnalle kirjallinen tai suullinen selitys, joka on annettava kymmenen päivän kuluessa tiedon saamisesta.

Eduskunta voi siis asian käsittelyn tässä vaiheessa päättää, että käsiteltävänä oleva asia raukeaa. Muussa tapauksessa eduskunnan on kehotettava valtioneuvoston jäseniä antamaan eduskunnalle edellä mainitun vastuunalaisuuslain 6 §:n 2 momentissa säädetty kirjallinen tai suullinen selitys asiassa.

Huomautan valtiopäiväjärjestyksen 62 §:n säännöksestä, jonka mukaan edustaja saa häntä

henkilökohtaisesti koskevassa asiassa olla mukana keskustelemassa, mutta ei päätöstä tekemässä.

Keskustelu:

Ed. Vuoristo: Arvoisa puhemies! Ajan kohta tälle keskustelulle ei nyt ole otollinen. Ehdotankin, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Ed. Gustafsson: Kunnioitettu rouva puhemies! Kannatan ed. Vuoriston tekemää ehdotusta.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja sitä on kannatettu, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Ed. Vähänäkki: Rouva puhemies! Ehdotan, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Vuoristo ed. Gustafssonin kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Vuoriston ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

8) Ehdotus laiksi Venäjän federaation kanssa yhteistyöstä Murmanskin alueella, Karjalan tasavallassa, Pietarissa ja Leningradin alueella tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 9
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 5

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ed. Aittoniemen ym. lakialoite n:o 12 pienyrittäjien palkkaturvalaiksi

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Olemme tehneet ehdotuksen pienyrittäjien palkkaturvalaiksi. Perusteena on se, että palkkaturvalaki on Suomessa ollut voimassa kohta 20 vuotta. Useita kertoja täällä on keskusteltu siitä minunkin edustajanaoloaikanani, että palkkaturvalakia tulisi laajentaa koskemaan myös pienyrityksiä, siis esimerkiksi yhden hengen yrityksiä ja aliurakoitsijoita, jotka konkurssitapauksissa joutuvat jäämään paitsi omia saataviaan ja joiden asema taloudellisesti on kuitenkin verrattavissa hyvin läheisesti suorastaan palkkatyötä tekevään henkilöön.

Tältä pohjalta, vaikka en usko, että laki esittämämme menee läpi, sen tarkoituksena on kuitenkin kiinnittää jälleen kerran huomiota siihen, että palkkaturvalakia pitäisi jonkun verran tähän suuntaan laajentaa, nimenomaan pienyrittäjien ja aliurakoitsijoiden suuntaan. Kun olen huomannut, että jonkun verran aina edistystä tapahtuu, kun tehdään kyselyitä ja lakialoitteita, niin toivottavasti tälläkin aloitteella on vaikutusta, että asia nytkähtäisi millin tai kaksi, ehkä enemmänkin, eteenpäin.

Ed. S.-L. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemen lakialoitteessa on toki tärkeä asia, pienyrittäjien palkkaturvajärjestelmä. Muistaakseni vuonna 1989, ehkä vielä 1990, valtion budjetissa oli määräraha, jota nimenomaan voitiin käyttää silloin, kun pienyrittäjä joutui ilman omaa syytään konkurssitapaustilanteessa menettämään melkoisen osan tuloistaan. Rahan jakaminen tapahtui toki tarveharkinnan perusteella, mutta minusta sekin järjestelmä oli parempi kuin se tilanne, mikä on tällä hetkellä. Tällä hetkellä ei ole minkäänlaista turvaa. Hyvin monta kertaa tilanne on se, että pienyrittäjä, alihankkija, kärsii siitä, että sellainen yritys menee konkurssiin, jolle se on töitä tehnyt, ilman että asianomaisella pienyrittäjällä on asiaan minkäänlaista osaa tai arpaa. Sen

takia hänen oikeutensa pitäisi turvata, koska hän joutuu kärsimään syyttä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

10) Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 2 (HE 220/1991 vp)

11) Talousvaliokunnan mietintö n:o 21 (HE 25)

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 16.44.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen